

HELSINGFORS STADS

MILJÖCENTRAL

Publikationer 7/99

Helsingfors stads miljöprogram 1999 - 2002

Pauliina Jalonen (red.)

Helsingfors 1999

HELSINGFORS STADS MILJÖPROGRAM FÖR ÅREN 1999 - 2002 I STADSFULLMÄKTIGE

Stadsfullmäktige diskuterade första gången miljöprogrammet i sitt möte den 5.5.1999. Fullmäktige beslöt 19.5.1999 godkänna följande strategiska målsättningar för miljöpolitiken åren 1999 - 2002:

Målet för Helsingfors stads miljöpolitik är en sund, trygg och trivsamt miljö för nuvarande och kommande helsingforsare. Målet är att huvudstadens kulturella miljö, dess naturs biodiversitet och dess ekologiska funktionalitet bevaras.

Staden går medvetet in för att minska sin miljöbelastning (utsläpp, buller, avfall), så att inte gränserna för kritisk belastning överskrids och så att naturens toleransförmåga inte riskeras.

Staden försöker också förbättra beredskapen bland företag och samfund på stadens område att verka enligt principerna för hållbar utveckling.

Helsingfors deltar i det internationella miljösamarbetet med Finska viken och närregionerna som speciellt intresseområde och i första hand med stöd av de möjligheter som EU ger.

Affärsverkens miljöbokslut för år 1999 och de administrativa enheternas miljöbokslut för år 2000 skall i lämpligt sammanhang bringas till stadsfullmäktiges kännedom. Målet är att också dessa skall leda till ett större engagemang för miljöskyddets målsättningar, att få hanteringen av miljöfrågorna in till en del av stadens administrativa ledning samt att förbättra tillgången till information om miljöproblemen och miljöskyddets syftemål.

Vidare godkände stadsfullmäktige 17 klämmor framförda av enskilda ledamöter (bilaga 1) .

Stadsstyrelsen godkände 21.6.1999 som rättesnöre, utöver de ovan nämnda strategiska målsättningarna i Helsingfors stads miljöprogram 1999-2002, även de åtgärder som föreslagits i programmet. Vidare förutsatte stadsstyrelsen att stadens olika ämbetsverk och anstalter utreder de åtgärder som företagits med anledning av de godkända klämmorna.

Uppgifter om besluten av stadsfullmäktige och stadsstyrelsen ges på begäran av stadskansliets registratörskontor, telefonnummer 169 2300.

HELSINGFORS STADS MILJÖCENTRALS PUBLIKATIONER 7/99

Pauliina Jalonen (red.)

HELSINGFORS STADS MILJÖPROGRAM 1999 - 2002

Helsingfors stads miljöcentral
Helsingfors 1999

Originalverk: Helsingin kaupungin ympäristöohjelma 1999 - 2002
Översättning: Oy Wortexport Ltd och Helsingfors stads miljöcentral
Bilder: Helsingfors stads miljöcentral
Layout: Pauliina Jalonen
ISSN 1235-9718
ISBN 951-718-291-0
Tryckeri: Painmedia Oy
Helsingfors 1999

Innehållsförteckning

SAMMANDRAG.....	2	II MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER I MILJÖ- PROGRAMMET AREN 1999-2002	
FÖREORD.....	5		
I INLEDNING OCH MÅLSÄTTNINGAR		VAL AV DELOMRÅDEN OCH ÅTGÄRDER.....	23
1. INLEDNING.....	6	1. NATUREN.....	24
2. UTGANGSPUNKTERNA FÖR MILJÖPROG- RAMMET.....	9	2. VATTENDRAGEN.....	28
3. PLANER OCH PROGRAM I ANSLUTNING TILL MILJÖPROGRAMMET.....	15	3. FÖRORENAD MARK.....	32
4. BEDOMING AV PLANERNAS OCH PROGRAMMENS INVERKAN PÅ MILJÖN.....	21	4. TRAFIKEN.....	37
5. UPPFÖLJNINGEN AV MILJÖPROGRAMMET..	21	5. BOSTADERNA OCH INOMHUSLUFTEN.....	47
6. KOSTNADERNA FÖR MILJÖPROGRAMMET..	22	6. LIVSMEDEL, KOST OCH HÄLSA.....	51
		BILAGA 1	
		BILAGA 2	
		BILAGA 3	

SAMMANDRAG

Helsingfors stads miljöprogram 1999 – 2002 är ett kombinerat miljöskydds- och miljöhygiensprogram. I miljöprogrammet presenteras konkreta åtgärder som syftar till att nå Helsingfors lokalagendas målsättningar. Inom ramen för lokalagendan uppställs långsiktiga mål och nya funktionsmodeller söks fram.

Utgångspunkterna för miljöprogrammet är de senaste uppgifterna om Helsingfors miljöns tillstånd och om hur det föregående miljöprogrammet genomförts. Programmet grundar sig på miljöförvaltningen olika program med beaktande av stadens allmänna strategier, planer och program.

Miljöprogrammet innehåller sex delområden, som valts på basen av aktualitet och relevans och med stöd av stadens nuvarande program och planer. Varje delområde innehåller målsättningar och ett åtgärdsprogram. Åtgärderna hänför sig både till miljöskydd och miljöhygien, sammanlagt innehåller programmet 35 åtgärder.

Delområdet **natur** har som mål att bevara naturens mångsidighet och biodiversiteten i Helsingfors. Vid sidan om en grundläggande kartläggning av de olika arterna går man in för att utveckla en systematisk uppföljning av Helsingforsnaturen. Därtill samlar man in uppgifter om vad naturen betyder för Helsingforsborna.

Rent vatten uppskattas numera betydligt högre än vad man gjorde för ett par decennier sedan. Åtgärderna som företas inom delområdet **vatten** gäller förbättring av vattnets tillstånd i havsvikarna i Helsingfors och i Vanda å, likaså minskning av utsläppen till Finska Viken.

Undersökning och sanering av **förorenad mark** är ett nytt och snabbt expanderande delområde inom miljöskyddet. En av målsättningarna är att förbättra och underlätta utsöknings- och saneringsprocesserna som gäller förorenade markområden. Likaså företas en kartläggning av förorenade områden och prioritering av saneringsåtgärderna. Antalet platser som används för mellanlagring, behandling och slutförvaring av förorenade markmassor utökas också.

Den ständigt tilltagande **trafiken** är ett besvärligt miljöproblem i Helsingfors. Huvudmålen under programperioden är att sammanjämka trafiken och markanvändningen, behärska trafikmängderna och en göra trafiken smidigare. Andra mål är att minska utsläppen och bullret. Delområdet trafik är det största i miljöprogrammet.

Inomhusmiljön har i allt högre grad betonats som en viktig faktor när det gäller hälsosamt boende. Delområdet **Bostäder och inomhusklimat** riktar sig på att utreda orsakerna till problemen med inomhusluften i nybyggda hus och på att förebygga dessa problem i nya byggprojekt, likaså på att lindra de värsta problemen som gäller inomhusluften i äldre hus. Åtgärdsmodellerna finslipas och samarbetet mellan olika instanser som kan inverka på inomhusluftens kvalitet utökas.

De viktigaste faktorerna som påverkar invånarnas hälsa är levnadsvanorna, kosten, omgivningen och de sociala förhållandena samt genetiskt betingade omständigheter. De åtgärder som företas inom delområdet **livsmedel, kost och hälsa** gäller bl. a. en utredning av kosten och matvanorna hos barnhemsbarn och skolelever i Helsingfors samt organisering av separat insamling av bioavfall i livsmedelslokaliteter.

YHTEENVETO HELSINGIN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖOHJELMA 1999 - 2002

Helsingin kaupungin ympäristöohjelma 1999 - 2002 on yhdistetty ympäristönsuojelu- ja ympäristöterveysohjelma. Ympäristöohjelmassa esitetään neljän vuoden konkreettiset toimenpiteet Helsingin paikallisagendan (PaikA) tavoitteiden toteuttamiseksi. PaikA:ssa puolestaan luodaan pitkän tähtäimen tavoitteita ja etsitään uusia toimintamalleja.

Ympäristöohjelman lähtökohtina ovat uusimmat tiedot Helsingin ympäristön tilasta ja edellisen ympäristöohjelman toteutumisesta. Ohjelma perustuu ympäristöhallinnon eri tasojen ohjelmiin ja siinä otetaan huomioon kaupungin yhteisstrategiat sekä muut koko kaupunkia koskevat suunnitelmat ja ohjelmat.

Ympäristöohjelmaan valittiin ajankohtaisuuden ja tärkeyden sekä kaupunkia koskevien ohjelmien ja suunnitelmien perusteella kuusi osa-aluetta, joille kaikille on esitetty tavoitteet ja toimenpiteet. Eri osissa on sekä ympäristönsuojelua että ympäristöterveyttä koskevia toimenpiteitä, kaikkiaan 35.

Luonto-osan päämääränä on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen Helsingissä. Eliölajien peruskartoitusten ohella tavoitteena on Helsingin luonnon järjestelmällisen seurannan kehittäminen. Lisäksi kerätään tietoa luonnon merkityksestä helsinkiläisille.

Puhtaita vesiä arvostetaan nykyisin huomattavasti enemmän kuin pari vuosikymmentä sitten. **Vesiosan** toimenpiteet kohdistuvat Helsingin merenlahtien ja Vantaanjoen tilan parantamiseen sekä Suomenlahtea uhkaavien päästöjen vähentämiseen.

Saastuneiden maiden tutkiminen ja kunnostaminen on uusi ja nopeasti kehittyvä ympäristönsuojelun osa-alue. Tavoitteena on parantaa saastuneiden maiden tutkimus- ja kunnostusprosessin laatua ja sujuvuutta. Lisäksi kartoitetaan saastuneita maa-alueita, priorisoidaan niiden kunnostus ja lisätään saastuneiden maiden välivarastointi-, käsittely- ja loppusijoituspaikkoja.

Jatkuvasti lisääntyvä **liikenne** on Helsingin ympäristön kannalta vaikea ongelma. Ohjelma-kaudelle asetettuja tavoitteita on liikenteen ja maankäytön suunnittelun yhteensovittaminen sekä liikenteen määrän hallinta ja sujuvuuden parantaminen. Lisäksi tavoitteena on vähentää päästöjä ja melua. Liikenneosa on ympäristöohjelman laajin.

Sisäympäristö on noussut yhä merkittävämmäksi asuinympäristön terveellisyyteen vaikuttavaksi tekijäksi. **Asunnot ja sisäympäristö** -osan tavoitteena on selvittää uusien rakennusten sisäilmaongelmien syyt ja ehkäistä ongelmat tulevissa rakennushankkeissa sekä vähentää vanhojen rakennusten keskeisimpiä sisäilmaongelmia. Toimintamalleja tarkennetaan ja lisätään yhteistyötä sisäympäristön laatuun vaikuttavien tahojen välillä.

Tärkeimmät väestön terveyteen vaikuttavat tekijät ovat elintavat, ravinto, ympäristö ja sosiaaliset olot sekä geneettiset tekijät. **Elintarvikkeet, ravinto ja terveys** -osan toimenpiteissä mm. selvitetään helsinkiläisten päiväkotilasten ja koululaisten ravitsemusta ja ruokailutottumuksia sekä biojätteen erilliskeräilyä järjestämistä elintarvikehuoneistoissa.

SUMMARY

CITY OF HELSINKI'S ENVIRONMENT PROGRAMME 1999 - 2002

The City of Helsinki's environment programme for 1999 - 2002 is a combined environmental protection and environmental health programme. The environment programme covers concrete action over a four-year period for the accomplishment of Helsinki's local agenda (PaikA). PaikA establishes long term objectives and seeks new action models.

The bases for the environment programme are the latest information on Helsinki's environmental state and the implementation of the previous environment programme. The present programme is based on the environmental administration's programmes at different levels and it takes into account the city's common strategies, as well as other plans and programmes applying to the city.

Six sectors were chosen for the environment programme. These sectors were selected according to urgency and importance, and also on the basis of the other programmes and plans for the city. Targets and actions have been established for all the sectors. Each part incorporates measures for both environmental protection and environmental health. There are 35 procedures in all.

The aim of the **Nature** sector is the maintenance of biodiversity in Helsinki. Apart from the basic documentation of organisms, the aim is to develop systematic monitoring of nature in Helsinki. In addition, data is being gathered on the significance of nature to Helsinki residents.

Unpolluted waters are today appreciated far more than they were twenty or so years ago. The measures in the **Water** sector apply to improvements in the condition of Helsinki's marine bay and the River Vantaanjoki and reductions in the effluents threatening the Gulf of Finland.

Studying and restoring **Contaminated soils** is a new and rapidly developing sector of environmental protection. The aim is to improve the quality and coherence of the research and the restoration process for polluted soils. In addition, contaminated soil areas will be mapped, their restoration will be prioritised, and the temporary storage, treatment and final repositories for polluted soil will be increased.

From the perspective of Helsinki's environment an increasingly difficult problem is that of the constantly growing **traffic**. Objectives set for the programme period are the harmonisation of traffic and land use, and improvements in the control of the amount of traffic and its flow. An additional aim is to reduction emissions and noise.

The internal environment has become an increasingly important factor in regard to the health of the living environment. The aim of the **Dwellings and indoor environment** sector is to determine problems with indoor air in new dwellings and to prevent the problems occurring in future construction projects, as well as to reduce the main problems associated with the indoor air in old dwellings. The action models will be tightened up and cooperation improved between the various parties affecting indoor air quality.

The most important factors affecting the health of the population are people's way of life, nutrition, the environment, and social conditions, in addition to genetic factors. In conjunction with measures in the **Food, nutrition and health sector**, for example the nutrition and food habits of children in day care centres and schools in Helsinki will be studied, as well as the arrangement of the separate collection of biowaste in food premises.

Förord

Helsingfors stad har haft separata målsättnings- och åtgärdsprogram för miljöskyddet ända sedan slutet av 1980-talet. Föreliggande program för åren 1999-2002 är det tredje i ordningen.

Utgångspunkten för de programmen har varit en bedömning av miljöns tillstånd i Helsingfors. FNs miljö- och utvecklingskonferens UNCED i Rio de Janeiro utgör som tidigare ramen för miljöprogrammen, såväl i Helsingfors som i många andra städer. Miljö- och utvecklingskonferensen slog fast målsättningarna för Agenda 21, ett verksamhetsprogram på lokalnivå; programmet har i Helsingfors närmast koncentrerats till att gälla bevarandet av den biologiska biodiversiteten och till tygling av klimatförändringarna. Vidare har man i miljöskyddsprogrammen beaktat grundandet av den europeiska unionen och närområdessamarbetet.

Det nya programmet skiljer sig på många sätt från de föregående. I det här programmet har miljöfältet avgränsats till att omfatta vissa delområden, och miljöhygieniska synpunkter har tillkommit. De egentliga målsättningarna och åtgärderna som har att göra med hållbar utveckling tar form i anslutning till utformningen av lokalagendaarbetet inom Helsingfors stad. Miljöprogrammet för åren 1999-2002 ansluter sig till denna lokalagenda närmast i form av åtgärder för att främja den ekologiska hållbarheten.

Programberedningen kom igång på hösten 1997 i samband med att gränserna för programmets delområden drogs upp på miljöcentralen. För beredning av målsättningarna och åtgärderna i de olika delområdena tillsattes arbetsgrupper med deltagare från olika verk, anstalter och förtroendeorgan inom staden, samt företrädare för forskningsanstalter, medborgar- och andra intressentgrupper. För att stimulera växelverkan och kommunikationen i allmänhet anordnades det för dem som deltog i programberedningen möjligheter att få undervisning i arbetsmetodik för grupparbete. I arbetsgruppen som hade till uppgift att bereda trafikavdelningen användes delfoi-metoden för uppställningen av mål. Idén med denna metod är att specialisterna gemensamt försöker nå samförstånd om de framtida målsättningarna.

Vad beredningen av miljöprogrammet beträffar uppgjordes en separat informationsplan som gällde programmets externa och interna planering. Syftet med informationen var att göra själva miljöprogrammet, dess betydelse och syften bekanta för stadens invånare. Ett ytterligare viktigt mål var att utreda vilken roll miljöprogrammet hade som en del av det samtidigt påbörjade lokalagendaarbetet.

De totala kostnaderna för miljöprogrammet för åren 1999-2002 bedömdes uppgå till omkring 15 miljoner mark. Kostnaderna för de fyra programåren var med andra ord omkring 28 mark per invånare i staden. Helsingfors stad verkar därutöver för miljöskyddet i staden på många andra sätt. I miljöprogrammet betonas i själva verket i allt större utsträckning dess roll som en kompletterande faktor av stadens miljöskydd: en väsentlig uppgift inom programberedningen är uppgörandet av översikter av stadens övriga planer och program. De åtgärder som skall intas i programmet är därför sådana som inte ingår i övriga planer och program, men som ändå anses vara viktiga och aktuella.

Pekka Kansanen
Miljödirektör

Camilla v. Bonsdorff
Miljövårdschef

I INLEDNING OCH MÅLSÄTTNINGAR

Foto: Henri Oksanen

1. INLEDNING

Helsingfors stads miljöprogram 1999 - 2002 är ett kombinerat miljöskydds- och miljöhygienprogram. Miljöprogrammets syfte är att förbättra miljöns tillstånd i Helsingfors och/eller att främja Helsingforsbornas hälsa och trivsel.

Separata miljöprogram för Helsingfors stad har tidigare uppgjorts för åren 1990-94 och 1994-98. Till miljönämndens uppgifter hör att göra upp förslag till miljöskyddsprogram för staden och att följa upp verkställigheten av det godkända programmen realiseras. Staden gör nu för första gången upp ett miljöhygienprogram för sig och det baserar sig på en uppmaning från social- och hälsovårdsministeriet år 1997. Uppmaningen går ut på att kommunerna bör göra upp miljöhygieniska program till stöd för motsvarande program på riksplanet.

Till begreppen miljö, miljöskydd och miljöverkningar hänför sig inte bara den biofysiska miljön utan också den sociala och bebyggda miljön. I Helsingfors har man samtidigt sammanställt flera andra program och projekt som också gäller den sociala eller bebyggda miljön. Den bebyggda miljön och dess skydd föll utanför ramarna även för de tidigare miljöskyddsprogrammen. Ämnesområdet är så

vidsträckt att det egentligen skulle kräva ett separat program. Växelverkan mellan planeringen av trafiken och planeringen av markanvändningen, liksom också skyddet av bebyggda miljöer och kulturmiljöer, behandlas särskilt i generalplanerna. En ny generalplan för Helsingfors för år 2000 är under beredning.

I det föregående miljöprogrammet hade tyngdpunkten lagts vid bl.a. miljöfostran och goda framsteg har nåtts i det avseendet. I miljöprogrammet 1999 - 2002 ingår inte miljöfostran som ett separat delområde utan som ett medel inom de andra områdena. Miljöfostran och främjande av miljömedvetenhet spelar en betydande roll i arbetet inom Helsingfors lokalagenda.

Inom miljöhygien minskar och förebygger man skador förorsakade av livsmiljös faktorer som har negativ verkan på människans hälsa. Dessutom främjas faktorer som verkar positivt på hälsan. Åtgärderna inom programmets olika delområdena hänför sig både till miljöskydd och miljöhygien.

Miljöprogrammet 1999-2002 har utvecklats ur de tidigare programmen och ur de erfarenheter som samlats in vid uppföljningen av dem samt via den respons som kommit in. I miljöprogrammet har också de övriga programmen och planerna som gäller Helsingfors tagits i beaktande. Miljöprogrammet bidrar till förverkligandet av Helsingfors stads gemensamma strategier. De gemensamma strategierna visar en enhetlig riktning för stadens utveckling. Med programmen och planerna berättar man om stadens målsättningar för invånarna, näringslivet, staten och andra samarbetsinstanser.

I miljöprogrammet presenteras olika, för Helsingfors viktiga och aktuella målsättningar inom miljöskyddet och miljöhygien. Programmet har indelats i sex delområden med separata mål och åtgärder: 1) naturen, 2) vattendragen, 3) förorenad mark, 4) trafiken, 5) bostäder och inneluften samt 6) livsmedel, kost och hälsa.

Åtgärderna har bearbetats så att de är konkreta och realistiska och kan förverkligas eller komma igång under den period som miljöprogrammet gäller. Kostnadseffekterna har bedömts så långt det går och ansvarsfördelningen för de olika åtgärderna har definierats.

Ett syfte med miljöprogrammet är att främja samarbetet myndigheterna emellan. Miljöprogrammet har sammanställts av stadens tjänstemän i samarbete med andra specialister och miljönämndens ledamöter (bilaga 2).

Vid sidan om ett fungerande samarbete på myndighetsnivå är det viktigt att invånarna samarbetar i planeringen av kommunen. I Helsingfors pågår flera projekt som gäller förbättring av invånarsamarbetet och miljön, se sida 19. Man bestämde sig för att koncentrera invånarnas och intressegruppernas medverkan tillsammans med miljöprogrammet till en gemensam lokalagenda. 17 lokalagendagrupper, som är öppna för alla som vill vara med, har fått ta del av ett utkast till miljöprogrammet redan innan det sändes för utlåtande. Invånarna och andra intressegrupper bereddes möjlighet att medverka i beredningen av programmet genom att framföra synpunkter på miljöcentralens www-sidor, där också det godkända programförslaget kommer att finnas till påseende.

Miljöcentralen presenterade programmet för medierna och för dem som ombeddes ge sitt utlåtande. I flera tidningsartiklar uppmanades helsingforsarna att delta i beredningen av miljöprogrammet genom att framföra sina åsikter.

Helsingfors gemensamma strategier

Gemensamma strategier hör till en ny planeringspraxis, som syftar till att ge stadens utveckling en gemensam inriktning. Dessa gemensamma strategier ingår i de ekonomiska planerna för Helsingfors för år 1999 - 2001:

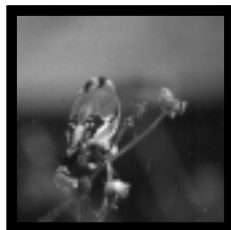
- *Beredskap inför en befolkningsökning*
- *Gemensam utveckling av näringsverksamheten*
- *Motverkande av den utslagning som följer av arbetslösheten*
- *Uppmärksamhet fästs vid internationalisering och närområdessamarbetet*
- *Integration i samhället främjas med immigrationspolitiken*
- *Förstädernas image stärks*
- *Resurserna inriktas på sambruk på koncernnivå*
- *Man går in för hållbar utveckling*

Miljöprogrammet som en del av lokalagendaarbetet i Helsingfors

Målet för arbetet i Helsingfors lokalagenda 21 är att göra upp ett åtgärdsprogram för hållbar utveckling. Med hållbar utveckling avses kulturell, social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet, dvs. så att människans och naturens toleransförmåga tas i beaktande. Ett mål för den hållbara utvecklingen är att trygga både de nuvarande och de kommande generationernas möjligheter att leva ett gott liv.

Arbetet med en lokalagenda för Helsingfors startade med stadsfullmäktiges principbeslut 26/3 1997. I augusti 1997 utsågs för arbetet en ledningsgrupp under överborgmästarens ledning. Gruppen godkände i december samma år ett utkast till arbetsplan för år 1998. För koordination av arbetet etablerade man ett lokalagendaprojekt i anslutning till miljöcentralen. Arbetet utförs tillsammans med alla byråer och ämbetsverk. Målet är att främja införandet av hållbar utveckling så att synvinkeln tas med i alla aspekter i stadens planering och då planer och program genomförs. Avsikten är att varje byrå och ämbetsverkverk analyserar och konkretiserar det praktiska innehållet i hållbar utveckling och arbetar fram mätare som gör att man kan följa upp hur principerna realiserar. Växelverkan med invånarna och deras medverkan i arbetet är en väsentlig del av lokalagendan och en målsättning om detta ingick också i stadsfullmäktiges beslut 26.3. 1997.

Lokalagendan fungerar som ett paraplyprogram för hållbar utveckling, ett program som täcker de övriga separata programmen i staden. Beredningen av det tredje miljöprogrammet ansluter sig till lokalagendafunktionerna för år 1999 - 2002. I miljöprogrammet företas en mera detaljerad granskning av den lokala miljöns tillstånd i Helsingfors, medan tyngdpunkten för åtgärdsprogrammet för hållbar utveckling lagts vid de globala miljöproblemen, med en bredare synvinkel som också innefattar en social och kulturell dimension.

2. UTGÅNGSPUNKTERNA FÖR MILJÖPROGRAMMET

2.1 HELSINGFORS MILJÖNS TILLSTÅND 1998

Internationellt sett kan Helsingfors i många avseenden yvas över sin miljöns tillstånd. Centralparken och de övriga grönområdena, den väl bevarade skärgården och de vad naturen beträffar representativa havsvikarna gör att varje helsingforsare har en grön oas på nära håll. Å andra sidan påfrestar den kontinuerligt ökande befolkningen miljön. Vi har även fortfarande många miljöproblem som kräver lösningar.

I bedömningen av Helsingforsmiljön framhävs ofta att det värsta problemet är dålig **luftkvalitet** i centrum och längs de större trafiklederna. Trafikens roll har betonats ytterligare i och med att energiproduktionen och industrin lyckats begränsa sina utsläpp, framför allt svavelutsläppen. Fordonstrafikens avgasutsläpp sker nära markytan och i stadskärnan hålls de också nära marknivå, eftersom luftväxlingen inte är så stark i gatuschakten. Utsläppen från energiproduktionen sprids ut över ett betydligt större område, tack vare de höga skorstenarna. Skogsnaturen belastas i Helsingforsregionen fortfarande av ett alltför kraftigt surt nedfall, som dock en

stor del beror på fjärrtransport från Mellan-europa och östra Europa.

Trots det klarar sig Helsingfors när det gäller luftkvaliteten mycket bra i jämförelse med de stora städerna i Europa. Det förmånliga läget på en udde i havet leder i normala fall till mycket fördelaktiga betingelser för uppblandningen av den understa atmosfären. Ett undantag utgör de kalla köldperioderna med inversion och vindstilla, när den kalla luften lagrar sig i ett stillastående skikt nära marken. I dylika situationer kan avgaserna från trafiken lätt samlas och påverka andningsluften.

Finland införde på hösten år 1996 nya nationella maximala riktvärden för luftkvaliteten, vilka är betydligt strängare än de tidigare. De här riktvärdena har emellanåt överskridits så att det i centrala Helsingfors och längs de stora trafiklederna förekommit större kvantiteter av kvävedioxid och svävande partiklar än vad som tillåts. Enligt prognoserna kommer de här riktvärdena också i framtiden att överskridas.

Helsingfors har en sämre situation än städerna i Mellan-europa speciellt när det gäller de höga

dammkoncentrationerna i luften om våarna. Vinterns åtgärder för att avhjälpa halkan med sandning av gatorna och dubbade bildäck ger hos oss upphov till det här svårlösta problemet. Låt vara att vissa framsteg gjorts, även om långsamt.

Bullret minskar trivselen i staden, men för enskilda invånare kan bullret också ge hälsorubbningar, t.ex. försämrade koncentrationsförmåga, sömnsvårigheter och förhöjt blodtryck.

Inom **vattenskyddet** har stora framsteg gjorts jämfört med de dåliga åren på 1970-talet. Reningsverket i Viksbacka är redan nu en internationellt sett förebild och kommer att förbli det i och med att kvävereningen förbättras. Ett allvarligt bekymmer är den stora frågan om hela Östersjöns och särskilt Finska Vikens framtid. Tillståndet vid kusten i Helsingfors påverkas allt kraftigare av spridda belastningar i Vanda å. För att minska belastningen krävs det brådskande åtgärder. De inre vikarna i Helsingfors, som i tiden blivit svårt förorenade, kräver aktiva reningsåtgärder.

Inom **avfallshanteringen** har man gjort betydande framsteg, också internationellt sett. En sak som man traditionellt behärskar väl är pappersinsamlingen. Numera källsorteras också biologiskt avfall, snart i hela Helsingfors. Likaså har det införts system för tillvaratagandet av andra slags avfall, såsom glas, metall och problemavfall. I Helsingfors har man positiv inställning till miljöskyddet, något som kanske bäst framgår när vi ser på sorteringen av avfall.

I Helsingfors är det brist på bra tomtmark. Eftersom inflyttningen bara fortsätter, ökar behovet att omvandla tidigare hamn- och industrikvarter till bostäder. I det här sammanhanget har behovet att restaurera **förorenad mark** blivit högaktuellt.

Den bebyggda **kulturmiljön** är i många avseenden någonting att vara stolt över. Det allvarligaste problemet ur miljöhygienisk synvinkel är **mögel- och fuktskadorna** i bostäder, skolor och daghem. Skadorna hänger ofta ihop med med felaktigt byggande. Trots stora satsningar har man inte lyckats minska på antalet byggnader som väntar på reparation.

I övriga avseenden går det bra för **miljöhygien** i Helsingfors. Pääjännätunneln i kombination med avancerad reningsteknik förser oss med hushållsvatten av god kvalitet. Livsmedlen som köps av helsingforsarna har av hävd varit kvalitetsmässigt högtstående och trygga. Anslutningen till EU har inte medfört någon försämring av denna situation.

Helsingfors erkänner också sitt ansvar för de **globala miljöfrågorna**, av vilka den främsta är strävandena att minska utsläppen av gaser som främjar drivhuseffekten. Angående energiproduktionen är det svårt att få till stånd någon ytterligare väsentlig förbättring eftersom vi genom samproduktion av el och värme och med distriktsvärmesystemen redan nått upp till en energiutnyttjandegrad på omkring 90 %, ett värde i internationell toppklass. Andelen naturgas i produktionen är redan 45 %, och en ytterligare ökning är starkt beroende av tillgången på naturgas västerifrån. I Helsingforsregionen kan man fortfarande göra signifikanta insatser för besparing av energi; energisparande åtgärder har i själva verket avsevärd betydelse när det gäller en minskning av drivhusgaserna. Trafikens andel av utsläppen av drivhusgaser i Helsingfors är ca 15 %. Uppnåendet av de gemensamma miljömålen främjas dock betydligt av stora trafiklösningar som bygger på elektriskt driven spårbunden trafik och av planeringen av kompaktare samhällsstruktur. Överväganden som gäller de olika metoderna ingår i diskussionerna om lokalagendan för Helsingfors inför det tjugoförsta seklet.

Helsingforsmiljöns tillstånd har granskats närmare i miljöcentralens publikation 2/1998 'Översikt av Helsingforsmiljöns tillstånd 1998'.

2.2 HUR MILJÖSKYDDSPROGRAMMET 1994 - 98 FÖRVERKLIGATS

År 1995 och 1997 gjordes uppföljningar av Helsingfors stads målsättnings- och åtgärdsprogram för miljöskyddet 1994 - 98. Den nationella miljölagstiftningen och EUs motsvarande lagstiftning har utvecklats under 1990-talet. Sedan det föregående miljöskyddsprogrammet blev klart har det i flera lagar införts ändringar som är ägnade att vara ett stöd för hållbar utveckling, miljöskydd och miljöhygien (bilaga 3).

Programmets målsättning var att de av statsrådet fastställda riktvärdena för luftkvaliteten inte överskrids och att andningsluftens kvalitet förbättras, särskilt på bostadsområdena och i centrum. Inom **luftskyddet** avancerade man mot de uppställda målen och speciellt uppnådde man målen för minskning av svavel- och kväveutsläpp. Gaturenhållningen har effektiviserats och det har förbättrat situationen beträffande dammpartiklar i luften på gatunivå, men riktvärdena överskrids fortfarande. Beträffande begränsningen av koldioxidutsläppen, dvs. en av drivhusgaserna, nådde man inte målet. I nyckelställning är här förutom energiproduktionens utsläpp även trafikutsläppen.

Åtgärderna som gällde **trafiken** avancerade gynnsamt. Spårtrafiken har utvecklats och kollektivtrafikens avgiftshöjningarna har stoppas. För att minska trafikens miljöolägenheter krävs dock ekonomisk styrning och strukturella omställningar.

Avfallshanteringen har utvecklats gynnsamt i Helsingfors. En avfallspolitisk plan för Huvudstadsregionens Samarbetsdelegation SAD godkändes år 1997 (programmet gäller till 2001), bestämmelser om sortering av byggavfall har givits och insamlingen av biologiskt avfall har kommit igång i nästan hela Helsingfors. De här åtgärderna har flyttat avfallshanteringen tyngdpunkt i riktning mot nyttoanvändning av avfall. Det primära syftet med avfallslagen som trädde i kraft 1994 är att förhindra uppkomsten av avfall.

Förorenade markområden har varit föremål för ett antal utredningar och det har hela tiden fört fram nya undersökningsobjekt och ökat saneringsbehovet. I allt högre grad gäller omdisponeringen av tomtmark tidigare industri- och lagerområden, depåer, avloppsrenings-

verk, gamla hamnar eller skjutbanor, som man nu önskar ta i bruk som bostadstomter. Innan sådana områden bebyggs måste marken undersökas nog. Det finns mycket att göra och utveckla när det gäller att ta fram saneringsmetoder och kriterier för föroreningen.

Beträffande utredningar och förbättring av **bostäders hälsosamhet** har man under de senaste åren i stor utsträckning undersökt mögelskador och andra problem med inomhusluften. Felaktigt byggande och de allt större problemen med bygg- och inredningsmaterial bekymrar många helsingforsare och ansökningarna om undersökningar tilltar.

Inom **vattenskyddet** har framsteg gjorts beträffande upprustningen av bäckar och mindre vatten, men mycket återstår att göra inom grundvatteninventeringen och saneringen av havsvikarna.

Förvärvet av **rekreationsområden** och saneringen av **grönområden** har avancerat långsamt, närmast på grund av otillräckliga anslag. Däremot har utredningar och planer om naturens utnyttjande för rekreation och naturskyddet nog företagits, må så vara att man inte alltid i praktiken kunnat verkställa planerna.

Viktiga arbetsformer inom **miljöfostran** har varit naturutfärder, naturskoleverksamhet och miljöfostran i daghem. Målgruppen i Helsingfors är dock stor och arbetet borde fortsätta som en del av åtgärdsprogrammet för hållbar utveckling. Samtidigt vore det angeläget att man arbetar fram nya metoder och samarbetsformer.

Inflytandet över **stadens anskaffningspolitik** har inte under verksamhetsperioden avancerat enligt de uppställda målsättningarna. Anpassningen av livscykeltankandet på stadens funktioner och inköp lär kräva mera ingående överväganden och internationellt samarbete.

Det internationella samarbetet i miljöbranschen har varit ytterst aktivt, särskilt i Östersjösamarbetet och i olika EU-projekt. År 1997 beviljades EU-finansiering för det internationellt betydelsefulla naturskyddsområdet Vik-Gammelstadsviken.

Miljöstyrningssystemen har vidareutvecklats efter att den s.k. EMAS-lagen, som grundar sig på EU-direktiv trädde i kraft år 1995. Stadens byråer och ämbetsverk har också medverkat i utveckling av miljöstyrningssystemen.

Under programperioden 1994-98 hade Helsingfors ett separat **bullerbekämpningsprogram** med stöd av 11 § bullerbekämpningslagen. Realiseringen av programmet rapporterades i samband med uppföljningen av miljöskyddsprogrammet. För bullrets del var målet att området där bullernivån är över 55 dB minskar och att antalet personer bosatta på bullerområden minskar. Den mest betydande orsaken till miljöbuller i staden är väg- och gatutrafiken. Planeringen och byggandet

av bullervallar längs trafiklederna har avancerat i god takt. I stadsplaneringen har man i allt större utsträckning fäst uppmärksamhet vid den trafikbetingade bullernivån och de krav som bullerbekämpningen ställer. Däremot har byggandet av bullervallar längs spårtrafiken inte avancerat på det föreslagna sättet.

På miljöcentralen har man utvecklat mätare som används för att bedöma hur väl miljöskydds målsättningarna uppfyllts och hur god verkan åtgärderna haft. Förslagen till miljöindikatorer har presenterats i uppföljningsrapporten år 1997. Med dessa indikatorer som grund bör de kommunala myndigheterna kunna rapportera om hur miljöfrågorna realiserats.

2.3 RANDVILLKOREN FÖR HELSINGFORS MILJÖ, STARKA SIDOR, PROBLEM OCH MÖJLIGHETER

När miljöprogrammet började göras upp kartlade man under ett seminarium för miljönämnden Helsingfors miljöns framtid och man dryftade på vilka ekologiska villkor denna framtid byggs upp. Följande faktorer ansåg nämndens medlemmar vara Helsingfors starka sidor: staden har en variationsrik natur, stadsstrukturen är mångsidig, det finns bara få lokala miljöproblem, miljöskyddet är av hög klass och lösningarna som gäller bl.a. distriktsvärme, avfallshantering och kollektivtrafik är lyckade.

Problemen och hoten inför Helsingforsmiljöns framtid ansågs bl.a. vara stadens obehärskade tillväxt, prestigeskilnaderna mellan olika stads-

delar och den överdrivet kraftiga koncentrationen, miljöproblemen i anslutning till stadsbornas livsstil och konsumtion, inkräktning på grönområdena och slitaget på naturen samt de globala miljöproblemen.

Som praktiska möjligheter såg man framför allt det vidgade deltagandet och samarbetet, förbättring av information och informering samt bruket av modern informationsteknik. Likaså såg man möjligheter i trafikstyrningen, utvecklingen av alternativa färdmedel och särskilt förbättringen av de tvärgående kollektivtrafiksförbindelserna.

2.4 STADENS MÖJLIGHETER ATT STYRA MILJÖFRÅGOR

Den offentliga makten har olika styrningsmetoder att ta till för att få till stånd önskvärd samhällsutveckling. De kommunala styrsätten kan uppdelas bl.a. på följande sätt:

I förteckningen nämns bara exempel på de kommunala styrningssätten. I Helsingfors stads miljöprogram för år 1999 - 2002 koncentrerar vi oss på de styrningsmetoder som kommunerna själva disponerar över.

Offentlig planering (planeringsstyrning)

- lokalagenda
- miljöprogram
- anskaffningar
- investeringsbeslut
- miljökonsekvensbedömning (MKB) och utredning av miljöverkningar
- planering, trafikarrangemang
- miljöstyrningssystem (EMAS) och andra planer

Juridisk och administrativ styrning (styrning genom normer)

- stadens ordningsstadga
- SADs instruktioner om avfallshanteringen
- byggstadgan
- hälsoskyddsstadgan
- hamnstadgan
- tillstånd och anmälningar t.ex. byggtillstånd, bulleranmälan och miljötillstånd
- restriktioner av båttrafiken

Styrning genom information

- översikter över miljöns tillstånd
- miljöindikatorer
- miljöredovisning och -revision
- miljöupplysning, t.ex. i naturcentra
- miljöutbildning, t.ex. miljöguider
- livscykelanalyser, miljömärkning
- informationskampanjer

Ekonomisk styrning

- vatten- och avfallsavgifter
- energiavgifter
- avfallshanteringsavgifter
- ekonomiskt stöd (EU-projekt)
- parkeringsavgifter
- biljettavgifter för kollektivtrafiken

Styrning med avtal (förhandlingsbaserad styrning)

- tomtarrendeavtal
- anslutningsavtal
- avtal med olika företag, regionalt eller branschvis
- avloppsavtal
- nyttjanderättsavtal
- tomtöverlåtelseavtal

2.5 HELSINGFORS STADS MILJÖPOLITIK

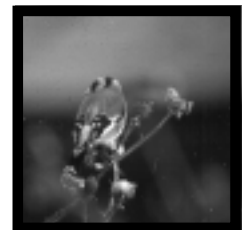
Målet för Helsingfors stads miljöpolitik är en sund, trygg och trivsamt miljö för nuvarande och kommande helsingforsare. Målet är att huvudstadens kulturella miljö, dess naturs biodiversitet och dess ekologiska funktionalitet bevaras.

Staden går medvetet in för att minska sin miljöbelastning (utsläpp, buller, avfall) så att inte gränserna för kritisk belastning överskrids och så att naturens toleransförmåga inte riskeras. Staden försöker också förbättra beredskapen bland företag och samfund på stadens område att verka enligt principerna för hållbar utveckling.

Helsingfors deltar i det internationella miljösamarbetet med Finska viken och närregionerna som speciellt intresseområde och i första hand med stöd av de möjligheter som EU ger.

Affärsverkens miljöbokslut för år 1999 och de administrativa enheternas miljöbokslut för år 2000 skall i lämpliga sammanhang bringas till stadsfullmäktiges kännedom. Målet är att också dessa skall leda till ett större engagemang för miljöskyddets målsättningar, att få hanteringen av miljöfrågorna till en del av stadens administrativa ledning samt att förbättra tillgången till information om miljöproblemen och miljöskyddets syftemål.

Fullmäktige beslöt 19.5.1999

3. PLANER OCH PROGRAM I ANSLUTNING TILL MILJÖPROGRAMMET

3.1 PROGRAM FÖR MILJÖADMINISTRATIONEN

Miljöprogram finns på alla nivåer, från lokala till globala:

Kommunernas miljöprogram

De första kommunala miljöprogrammen i Finland sammanställdes redan i början av 1980-talet. Kommunförbundet föreslog år 1989 att kommunerna gör upp program för att säkra miljöskyddet på kommunalplanet.

Regionala miljöprogram

De regionala miljöcentralerna grundades år 1995 och de första miljöprogrammen gjordes upp genast därefter. Inför **miljöprogrammet 2005 för Nyland** gjordes en analys av den nyländska miljöns tillstånd. På basen av miljöns tillstånd och regionens starka sidor ställde man upp ett tillstånd för miljön i Nyland att sträva efter. Programmet gäller till år 2005 och det innehåller målsättningar om förbättring av miljötillståndet och rekommendationer till åtgärder. Programmet innehåller också en konsekvensbedömning samt en uppföljnings- och rapporteringsplan. Åtgärder, som stannar på målsättningsnivå betonar i

mån av möjlighet åtgärder mellan olika sektorer, t.ex. miljökonsekvensbedömningar.

Nyckelfrågorna för miljöns tillstånd i Nyland är växelverkan mellan planering av markanvändning och planering av trafikarrangemang samt förenhetligande av samhällsstruktur. De här frågorna är angelägna också i Helsingfors. I miljöprogrammet för Helsingfors konkretiseras i själva verket på lokal nivå många av de målsättningar och åtgärder som ingår i Nylands miljöprogram.

Miljöprogram på riksnivå

År 1995 färdigställdes **Miljöprogram 2005**, uppgjort av miljöministeriet. Där framförs en vision av ett samhälle i hållbar utveckling och ett antal åtgärder som krävs för att ett sådant samhälle skall uppnås. Målsättningarna baseras på Finlands miljöns tillstånd och på behövliga förbättringar i detta tillståndet. Utgångspunkterna är globala. Programmets huvudvikt har fästs vid de förändringar som bör fås till stånd i människans verksamhet och ekonomi. Man behandlar likaså nationella

styrningsåtgärder och det internationella samarbetet och poängterar betydelsen av uppföljning och utvärdering.

Regeringen godkände i juni 1998 **ett program för hållbar utveckling**. Programmet uppfyller en av målsättningarna som uppställdes vid miljö- och utvecklingskonferensen i Rio, enligt vilken alla länder senast år 2002 skall ha uppgjort en strategi för hållbar utveckling. Avsikten med det allmänna programmet är att det skall ge riktlinjer för den hållbara utvecklingen inom olika samhällssektorer. Programmet berör flera olika förvaltningsgrenar, varvid programberedningen har krävt omfattande samarbete. På basen av programmet har man också planerat praktiska projekt, t.ex. främjande av efterfrågan på ekologiskt odlade produkter och utvecklingen av samhällsstrukturen i städer med snabb befolkningsökning. Senast sommaren 2001 skall de olika förvaltningsgrenarna överlåta till kommittén för hållbar utveckling i Finland en utredning om hur programmet realiserats.

I det **nationella miljöhygieniska programmet**, färdigställda år 1997, tillämpas begreppet 'miljöygien i vid bemärkelse, som också innefattar de konventionella miljöskyddssektorerna. I programmet har man grupperat tyngdpunkterna för miljöhygien enligt följande:

- Den höga miljöhygieniska nivån skall bibehållas på de delområden där den uppnåtts, t.ex. hushållsvattnets kvalitet, livsmedlens hälsosamhet och strålsäkerheten.

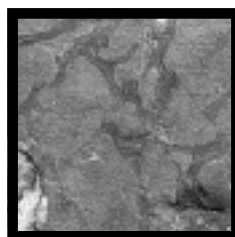
- Särskild uppmärksamhet bör fästas vid miljöolägenheter som kräver betydande tilläggsåtgärder för att de skall kunna hållas under kontroll. Sådana olägenheter är inne- och uteluftens kvalitet, bullerolägenheter, olycksfall samt psykiska och sociala hälsorisker i miljön.

- Också i övrigt bör miljöhygienien främjas på de delområden där det krävs

åtgärder med långtidseffekt. Problemområdena är här motverkandet av klimatförändringar och uttunnningen av ozonskiktet, införandet av hälsofrämjande faktorer i samhällsplaneringen, medborgarnas deltagande i främjandet av en sund livsmiljö samt forskning och utveckling för att främja miljöhygienien.

En av målsättningarna i miljöhygienprogrammet är att kommunerna på basen av sina egna utgångspunkter gör upp egna miljöhygieniska program, antingen fristående eller som en del av större helheter, t.ex. program för främjande av hälsan i kommunen, ett kommunalt miljöprogram eller ett program för hållbar utveckling. I Helsingfors ingår miljöhygienien som en del av det nya miljöprogrammet. Hälsoaspekten är av primär betydelse när det är fråga om bostäder och inomhusklimat, livsmedel, kost och hälsa.

Helt nyligen stadfästes **ett principbeslut av statsrådet om målen för vattenskyddet fram till år 2005**. Enligt beslutet får ytvattnet i havet och i insjöarna inte längre försämrats till följd av mänsklig verksamhet. Ett annat mål är att människornas vattenmiljö skall vara hälsosam, trygg och användbar. I beslutet sägs det också att den ekologiska diversiteten skall bevaras på havsområdenas, sjöarnas och älvarnas vatten- och strandnatur. Likså skall naturens värdefulla särdrag bevaras. Ett nytt mål som gäller rening av kommunalt avfallsvatten är en kvävereduktion på i genomsnitt 50 % i de fall där kvävet är ett miniminäringsmedel och alltså är vattenutsläppets viktigaste reglerande övergödningsfaktor. En viktig funktionell målsättning i Helsingfors miljöprogram är också att man i samband med vattenbygge och reglering av vattendrag måste förhindra erosion av fasta massor och att skadliga ämnen i marken sköljs med. Likaså skall skadliga miljöeffekter av vattenreglering minimeras. De här målsättningarna behandlas i detalj i miljöprogrammets kapitel om vatten.

Internationella miljöprogram

På det europeiska planet färdigställdes år 1992 **EUs femte miljöprogram**, som gäller fram till år 2000. En uppföljningsrapport över en mellanetapp i programmet har producerats och utgivits i samband med en rapport om Europas miljötillstånd 1995. Den allmänna strategin och målsättningarna är fortfarande helt aktuella. Fortfarande behövs det en allmän attitydförändring till förmån för hållbar utveckling. I en granskning betonas viktiga områden för att programmets målsättningar skall kunna nås. Sådana områden är bl.a.

- integration av miljöfrågorna med de övriga samhällsfunktionerna
- utveckling av styrmetoder och gemensam tillämpning av dem
- utveckling av lagstiftningen, speciellt ramdirektiven
- ökning av miljömedvetenheten
- EUs inflytande på realiseringen av globala miljöavtal.

De globala miljöproblemen, t.ex. klimatförändringarna, föroreningen och den ohållbara exploateringen av naturresurser ingår som ärenden med gemensamt ansvar i miljöprogram på alla nivåer. **Miljö- och utvecklingskonferensen i Rio de Janeiro** år 1992 betonade på hög politisk nivå miljöfrågornas betydelse som en del av utvecklingen. Konferensen resulterade i ett antal internationella dokument, bl.a. Rioproklamationen som gäller miljön och utvecklingen och som är politiskt bindande för signatärländerna. Den nämnda konferensen gav också upphov till Agenda 21, ett åtgärdsprogram med verkningar in på tjugohundratalet. I en uppföljningskonferens (UNGASS 1997) godkändes ett fortsättningsprogram om hur Agenda 21 verkställs. I **atmosfärkonferensen i Kyoto** 1997 kom man fram till konkreta målsättningar för nedskärning av utsläppen av drivhusgaser på global nivå. Det här avtalets konkreta karaktär är ett signifikant framsteg i det internationella miljösamarbetet.

3.2 PLANER SOM GÄLLER MILJÖN I HELSINGFORS

Program och planer inom SAD

Huvudstadsregionens samarbetsdelegation SAD har med de deltagande städerna bedrivit samarbete i syfte att regionalt sammanjämka målsättningarna som gäller markanvändningen på generalplanenivå. Ett projekt som kallas **PKS 2020** (huvudstadsregionens framtidsbild) är en del av detta arbete. I projektet ingår bl.a. framtidsbeskrivningar (scenarier), önskvärda framtidsbilder (visioner) och en bedömning av markanvändningen.

Scenarierna beskriver ett antal möjliga utvecklingsriktningar för Helsingforsregionen:

- *glittrande centrum*: ekonomin och befolkningen växer kraftigt, efterfrågan på bostäder är stor och priserna höga, vissa förstäder förfaller och marknadskrafterna dikterar miljöskyddet.

- *urban shum*: befolkningsökningen är kraftig, men den ekonomiska utvecklingen är svag, drika samlas i egna bostadsdistrikt, stadsstrukturen och livsstilarna utvecklas i amerikansk riktning, den hållbara utvecklingen får inte tillräckligt politiskt stöd.

- *paradis med sparkbräde*: de nya bostads- och arbetsplatsområdena stöder sig på spårtrafik, glesbygdområdena blir mindre populära och man investerar mycket i närmiljöns kvalitet

- *torp med modem*: lokala samfund uppfyller miljömålsättningar och miljöansvar är en del av livet, småstäder och mindre tätorter blomstrar, det finns ett otal livsstilar och lokalkulturer, lösningsmodeller på gräs-rotsnivå används i miljöskyddet.

Enligt SADs **vision** bör man i regionen bereda sig på en befolkningstillväxt på 180 000 invånare fram till år 2020. Tillväxtprognosen är 160 000 invånare mer än i **trafiksystemplanen för Helsingforsregionen TSP**, som godkändes år 1994. Enligt visionen kan befolknings-mängden öka ytterligare, till 1,17 miljoner invånare. På grund av befolkningsökningen och den ökade bostadsarealen per person har det bedömts att man borde vara beredd på en årlig byggtakt på 0,8 miljoner bostadskvadrat bostäder fram till år 2020. Den sammanlagda ökningen motsvarar nästan hela bostadsarealen i Helsingfors år 1997. Med denna vision som utgångspunkt har SAD börjat göra upp **en markanvändningsprognos** för Helsingforsregionen. SADs styrelse godkände i juni 1998 utkastet till PKS 2020 för remissbehandling.

Parallellt med PKS 2020 granskar man inom SAD trafiksystemplanen för Helsingforsregionen (TSP). Planen styr utvecklingen av regionens trafiksystem. Inför uppgörandet av TSP bedömde man de strategiska miljöeffekterna, dvs. miljöeffekterna på programnivå. Resultatet av bedömningarna betonar kollektivtrafikens betydelse i trafikpolitiken och i utvecklingen av trafiksystem. Målet för TSP 1998 var att beakta utvecklings-strävandena för kollektivtrafikens del i kombination med miljömålsättningarna och prognosen om regionens befolkningstillväxt. Trafikprestationerna kommer att öka avsevärt under de närmaste decennierna om befolkningsmängden och bilbeståndet ökar enligt prognoserna.

Avfallshanteringen i Helsingfors styrs av SAD-regionens **avfallspolitiska plan 1997-2001**. Denna plan är ett styrmedel för bestämning av avfallshanteringens riktlinjer och utvecklingsåtgärder. I planen ha man satt målet för återvinning av avfall till 60 % år 2000.

Framtidsstrategier

Från femåriga kommunplaner har man övergått till treåriga ekonomiska planer. I budgetförslaget skall det anges operativa mål i anslutning till miljön. Därtill har det för Helsingfors gjorts upp olika framtidsvisioner och gemensamma strategier, se sidan 7.

Generalplanen för Helsingfors

Generalplanen som godkänts av Helsingfors stadsfullmäktige är från år 1992. Enligt planeringssystemet skall en beskrivning av generalplanens utveckling och realiseringsplanen behandlas av stadsfullmäktige en gång per fullmäktigeperiod. Stadsfullmäktige och stadsstyrelsen har bestämt att beredningen av en ny generalplan skall sättas igång. Enligt beslutet kommer generalplanen att föras inför stadsfullmäktige år 2002. Utvecklingsvisionen kommer att behandlas av fullmäktige år 1999 och 2002. Stadsplaneringsnämnden godkände programmet för generalplan 2002 i maj 1998.

Generalplanen är ett av stadens centrallednings hjälpmedel för att styra stadens utveckling. Där presenteras de av stadsfullmäktige godkända målen för markanvändningen och stadens framtidsvisioner. Generalplanen är Helsingfors ställningstagande beträffande den regionala utvecklingen och den återspeglar också regionens synpunkter. I de markanvändningssmål som ingår i generalplanen 1992 betonas betydelsen av att samhällsstrukturen koncentreras så att man bygger mellan existerande byggnader. Målet är att främja alla trafikformer och att stöda en miljövänlig samfärdskultur. Utvecklingen av trafiken mellan stadskärnan och de omgivande områdena bygger på en ökning av den spårbundna trafiken respektive anslutningstrafiken. Den nya generalplanen görs upp i nära växelverkan med stadens övriga planeringen.

Planläggnings- och trafikplaneringsprogrammet 1998 - 2003

Planläggnings- och trafikplaneringsprogrammet är ett åtgärdsprogram på medellång sikt för markanvändningen och trafikplaneringen i Helsingfors. Programmet görs upp vart tredje år och behandlas i stadsplaneringsnämnden och stadsstyrelsen. I programmet föreslås de nya bostads- och kontorshusområdena eller kompletteringsbyggområdena som skall bebyggas eller börja byggas år 1998 - 2000. I programmet framställs också utvecklingsplanerna som gäller grön- och rekreationsområden samt trafiksystemen jämte uppgift om under vilka år man enligt målsättningarna bör få bebyggandet igång.

Programmets utgångspunkter är de av stadsfullmäktige godkända gemensamma strategierna, generalplanen 1992, bostadsprogrammet 1998 - 2002, utkastet till näringspolitiskt program, miljöskyddsprogrammet 1994 - 98, Lokal-agenda 21 samt Helsingfors förslag till inrikesministeriets stadspolitiska arbetsgrupps stadsprogram.

Särskilda program

I Helsingfors har det uppgjorts flera enskilda program som för att kunna genomföras kräver samarbete mellan flera kommunala byråer och verk.

Med fyra års mellanrum har man i Helsingfors gjort upp **ett bostadsprogram**. Det senaste programmet gäller för år 1998 - 2002. I bostadsprogrammet definieras stadens bostadspolitikens målsättning att på hållbart sätt förbättra bostadsförhållandena i Helsingfors och att utjämna de sociala skillnaderna i anslutning till boendet samt att främja en bättre balans mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden. I programmet behandlas också bostädernas mängd, boendeformer och produktionssätt samt olika slag av bostadsbyggande och principerna som gäller för dem.

Helsingfors näringspolitiska program 1998 (utkast) har uppgjorts i ett omfattande samarbete. Vid sidan om stadskansliet har man till programarbetet inbjudit - enligt den s.k. kompanjonskapsprincipen - representanter för näringslivet och olika organisationer. Programutkastet innehåller målsättningar och strategier för näringspolitiken.

Modern interaktiv planering och invånarnas deltagande i stadens programuppläggning, företräds bl.a. av **förstadsprojektet** och av **grönområdesprogrammet**. Förstadsprojektet, som inleddes 1996, syftar till att höja förstadsområdenas uppskattning, hålla byggnadsbeståndet i gott skick, öka trivselen i de berörda områdena, engagera invånarna att i högre grad intressera sig för resp. områdesutveckling samt att förbättra sysselsättningen. Målområden är Rönninge, de gamla delarna av Nordsjö, Kvarnbäcken och Gårdsbacka. Projektet ingår i ett riksomfattande projekt att förnya förstäderna.

Projektet har fått inemot 20 miljoner mark i EU-stöd. På de nämnda förorterna verkar invånargrupper med representanter för olika yrkeskategorier och stationerna används som lokalbyråer och invånarutrymmen. De anställda har anställts med sysselsättningsmedel. På basen av utvecklingsprogrammen som uppgjorts i samarbete mellan invånare och tjänstemän har ett antal miljöförbättringsarbeten planerats. I förstadsprojektet ingår också miljömålsättningar och upprustningsåtgärder i samråd med invånarna. De primära syftena med hela projektet är att främja reparationsbygge, att förbättra miljön och att förebygga social utslagning.

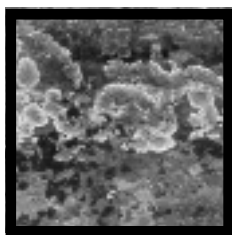
Samtidigt med miljöprogrammet förbereds under ledning av byggnadskontoret **ett grönområdesprogram för Helsingfors**. Programmet kommer att innehålla målen för utvecklingen av grönområdena under tioårsperioden 1999 - 2008. Grönområdesprogrammet strävar till att gestalta en helhetsbild över grönområdena och att i samråd med användarna definiera principerna för områdenas skötsel och utveckling. Vidare kommer man i programmet att ta fram mål som har att göra med grönområdena och planeringsprocessen, informering, samarbetet med ämbetsverken och interaktiviteten med invånarna. Vård- och utvecklingsmålen genomförs i fortsättningen enligt områdesspecifika grönplaner. Delmålen i grönområdesprogrammet och valen av åtgärder för miljöprogrammets delområden gällande naturen och vattendragen, understryker hur viktiga dessa områden är för Helsingfors miljö.

Målen för skogsvården presenteras i en publikation av fastighetskontoret, **Helsingfors, en skogig stad vid havet** (Helsingfors stads fastighetskontors skogs- och jordbrukssektion, publikation 3/95). Ett av huvudmålen är att bevara skogsnaturens diversitet. Övriga mål är tryggheten an en välmående skog, utvecklingen av en trivsamt och upplevelserik rekreativ miljö samt beaktande av naturens särdrag. Likaså ingår det i programmet förslag om metoderna och invånarnas medinflytande. Förslagen realiseras med områdesspecifika naturvårdsplaner.

Helsingfors stads handikappråd har gjort upp **ett handikappolitiskt program** för Helsingfors. De punkter i programmet som är

relevanta med tanke på miljöprogrammet är de framförda önskemålen om att handikappade invånare skall ha möjlighet att röra sig och verka utan hinder samt möjlighet att på enahanda grunder med alla andra anlita kollektivtrafikmedel. Dessa mål bör beaktas vid genomförandet av miljöprogrammets åtgärder.

Beredningen av ett idrottspolitiskt program för Helsingfors kom igång år 1998. Programmet görs upp i samråd av flera av stadens ämbetsverk. Det idrottspolitiska programmet läggs upp enligt principerna för hållbar utveckling och med beaktande av miljöfrågorna.

Evenemang under jubileumsåret 2000 i anslutning till miljön och miljöskyddet

Ett av målen är att föra fram den mångskiftande naturen och den friska miljön i det havsnära Helsingfors, likaså naturens och miljöns historia, olika miljöfrågor i relation till Östersjön samt ett hållbart levnadssätt, allt genom olika evenemang och projekt. Särskilt betonas det historiska perspektivet samt den närliggande naturen. Jubileumsåret utnyttjas för miljöupplysningens syften, likaså för att göra miljöcentralen känd och för att främja en hållbar utveckling.

Ett av de synligare projekten under jubileumsåret är ett nytt gröns- och miljöinformationscentrum i Vik, Gardenia, som också skall bli vinterträdgård och naturskola. Likaså anordnar man på Stora Rantan program med utställningar och jippon i anslutning till Helsingfors skärgård och den akvatiska naturen. Under 450-årsfestligheterna för man fram tiderna när staden var ung och naturhistorien betonas med naturexkursioner. En miljöhistorik över Helsingfors sammanställs och utges. Helsingfors Lokalagenda 21, dvs åtgärdsprogrammet för hållbar utveckling, kommer att behandlas av stadsfullmäktige år 2000.

Staden starka sidor när det gäller miljökunskap bör föras fram med större tyngd i det internationella samarbetet och i samband med festligheterna år 2000.

4. BEDÖMNING AV PLANERNAS OCH PROGRAMMENS INVERKAN PÅ MILJÖN

Miljöministeriet och Finlands miljöcentral har sammanställt föreskrifter för bedömning av planers och programs miljöverkningar. Föreskrifterna trädde i kraft i oktober 1998 och de bygger på ett EU-direktiv och på Finlands MKB-lag (lag om miljökonsekvensbedömning) 24 §. Enligt den här lagen skall miljökonsekvenserna utredas och bedömas i tillräcklig utsträckning alltid när en myndighet gör upp sådana planer och program vilkas tillämpning kan leda till signifikanta miljöverkningar. Ansvar för bedömningen ligger hos de myndigheter som bereder programmen och planerna.

Instruktionen gäller bl.a. kommunernas verksamhets- och ekonomiplaner, näringsprogram, planläggningsprogram, planer om

trafiksystem, grönområdesplaner, miljöskyddsplaner och stadsplanering.

I anslutning till sammanställningen av föreskrifterna försiggick flera experiment- och utvecklingsprojekt. Program på kommunal nivå har inte granskats, varvid det inte har funnits några exempel att tillgå för de program som var under beredning i Helsingfors. De instanser som berett föreskrifterna (Finlands miljöcentral, miljöministeriet) uppger att miljökonsekvenserna av planer och program måste bedömas som en del av beredningen. Programmen som Helsingfors börjat bereda innan miljöministeriets instruktion var färdig, bl.a. det näringspolitiska programmet, grönpogrammet och miljöprogrammet, kan för sina miljökonsekvensers del bedömas först i samband med uppföljningen.

5. UPPFÖLJNINGEN AV MILJÖPROGRAMMET

I uppföljningen går man in för att utreda hur målsättningarna nåtts och åtgärderna genomförts, bedöma de avgöranden som gjorts och deras effekter. Uppföljningen är av stor betydelse när det gäller att bedöma kommunens funktioner. Uppföljningen av miljöprogram koordineras av miljöcentralen. En målsättning är att också man utökar antalet åtgärder som uppföljs. Närmare planer om uppföljningen görs senare upp av miljöcentralen.

Miljöcentralen deltar som bäst tillsammans med Helsingfors datacentral i ett arbete som gäller utveckling av indikatorer för hållbar

utveckling. Mätarna som beskriver miljöns tillstånd är en del av detta arbete. Uppföljningsindikatorerna som föreslogs i föregående miljöprogram vidareutvecklas. För närvarande är det bara möjligt att med uppföljningen konstatera att miljöprogrammet genomförts. Bedömningen av miljöprogrammets effekt blir problematisk eftersom tillståndet för miljön i Helsingfors påverkas av så många andra planer och program. Också deras miljökonsekvenser kommer dock att bedömas i fortsättningen.

6. KOSTNADERNA FÖR MILJÖPROGRAMMET

Miljöprogrammets kostnadskalkyl har gjorts upp i arbetsgrupper inom byråerna och ämbetsverken. Kostnadsprognoserna blir exaktare i och med att åtgärderna genomförs. De ansvariga instanserna borde i sina budgeter för de kommande åren förbereda sig på genomförandet av miljöprogrammet. Programmet totala kostnader har uppskattats till omkring 15 miljoner mark.

Byråerna och verken i Helsingfors planerar, genomför och bekostar också stadens miljö-

skydd på många andra sätt än genom miljöprogrammet som gäller hela staden. Miljöprogrammet skall ses som ett samarbetsdokument, där man samlat samprojekt som inte finns med i de övriga instansernas planer och program men som anses vara viktiga. Byråerna och ämbetsverken utvecklar bl.a. egna miljöprogram, miljökalkyler, miljösystem och miljörapportering.

Totala kostnader för hela programperioden	ml
Forskning	5 416 600
Information	281 000
Övriga möte, publikationer, tryckerikostnader	89 000
Fältarbete	300 000
Utveckling	900 000
Sanering	5 000 000
Övrigt tekniskt utförande	2 000 000
Underhåll och övriga löpande kostnader (600 000 mk/år efter programperioden)	1 000 000
Sammanlagt	14 986 000

Totala kostnader för de olika ansvarsinstanserna under
Bostadsproduktionsbyrå
Fastighetskontoret
Stadsplaneringskontoret
Högholmen
Stadskansliet
Trafikverket
Idrottsverket
Turistbyrå
Undervisningsverket
Byggnadsbyrå
Faktacentralen
Miljöcentral
SAD
Sammanlagt

Tabell 1. Beräknade kostnader för miljöprogrammet 1999 - 2002.

II MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER I MILJÖPROGRAMMET ÅREN 1999 -2002

Foto: Kyösti Huotari

VAL AV DELOMRÅDEN OCH ÅTGÄRDER

Till Helsingfors stads miljöprogram 1999-2002 valdes sex delområden. Delområdena utsågs på basen av aktualitet och betydelse och med hänsyn till hur de ansluter sig till stadens övriga program och planer. Delområdena är **naturen, vattendragen, förorenad mark, trafiken, bostäderna och inomhusluften, samt livsmedel, kost och hälsa**. För varje delområde har man fastställt utgångspunkterna, målen och åtgärderna.

Miljönämnden och miljöcentralen har lagt fram följande motiveringar för valet av åtgärder:

- Med åtgärden skall man kunna förbättra Helsingforsmiljöns tillstånd eller främja invånarnas hälsa och trivsel.
- Med åtgärden kan man konkretisera de långsiktiga målsättningarna som ingår i Helsingfors lokalagenda.
- Helsingfors kan inverka på genomförandet av åtgärden; genomförandet skall ligga inom möjligheternas gräns för kommunen och vara realiserbart med till buds stående metoder.
- Åtgärden är konkret och realistisk, den kan genomföras eller åtminstone påbörjas under miljöprogrammets period 1999 - 2002 och genomförandet skall kunna uppföljas.
- Med planeringen och realiseringen av åtgärden kan ett samarbete fås till stånd, åtgärden berör inte uteslutande endast ett ämbetsverk eller en anstalt eller genomförs som normal tjänsteåtgärd.
- I planeringen och realiseringen av åtgärden beaktas övriga program och planer som godkänts av stadsfullmäktige.
- De ekonomiska konsekvenserna av åtgärden skall kunna utvärderas, man har förberett sig på dem eller kommer att göra det i de berörda byråernas och verkens ekonomiska planering och i budgeterna för de år som miljöplanen gäller, dvs. 1999 - 2002.

Foto: Juhani Koskinen

1. NATUREN

1.1 UTGÅNGSPUNKTER

Helsingfors natur är varierande, men diversiteten är liksom boendetrivseln hotad i och med att invånartalet stiger och stadsstrukturen koncentreras. Att ett trivsamt natur- och grönområdesnät med god biodiversitet bevaras och utvecklas är nödvändigt både för naturens egen del och för människans del. Det utgör också en viktig del av strävandena till hållbar utveckling i Helsingfors. Det är svårt att bestämma gränserna för vad naturen tål. Något kan vi dock gissa oss till med hjälp av de förändringar som skett i artrikedomen bland de påträffade organismerna. Även om det i Helsingfors finns ett överraskande rikt bestånd av växt- och djurarter har ställena där de påträffats och därmed också antalet observationer hela tiden minskat. Som en följd av mänskliga aktiviteter finns det i Helsingfors en hel del arter, särskilt växter, som är speciella och atypiska för sina växtställen. De speciella arterna av främmande ursprung ökar visserligen biodiversiteten om vi med diversitet avser antalet förekommande arter, men samtidigt splittras naturen och förvandlas till en mosaik av olika zoner på olika utvecklingsstadier, något som inte kan anses vara eftersträvarsvärt. Vi bör inte se på naturen

enbart utgående från antalet arter utan som ekologiska helheter, till exempel som olika typer av växtplatser och slag av natur.

För att vi skall kunna trygga naturens polymorfism måste vi ha tillräckligt med kunskap om naturen. Bristen på kunskaper har i hög grad avhjälpats genom inventeringen av Helsingfors flora och fågelbestånd (Fågelatlas). Kunskapsblocket utökas också av den ännu inte avslutade basinventeringen Helsingfors Djuratlas, som enligt planerna fås klar år 2000. Någon centraliserad uppföljning av naturens utveckling har än så länge inte planerats.

Det räcker inte enbart med naturkunskap för att naturens biodiversitet skall bevaras. Utgångspunkterna för bevarandet av natur- och grönområdena har definierats i planeringen. Målsättningarna för vården av grönområdena definieras för sin del i grönområdesprogrammet och de mer detaljerade praktiska åtgärderna i de områdesspecifika grönområdesplanerna. Riktlinjerna för skogsvården presenteras i fastighetskontorets publikation 'Helsingfors, en skogig stad vid havet'. De nämnda målsättningarna och riktlinjerna beaktas i de regionala naturskötselprogrammen.

Naturskyddsprogrammet 1989-1994 har realiserats nästa helt och hållet. Antalet fredade områden är totalt 30, därtill har en fredningsprocess som gäller åtta holmar satts igång. 31 naturminnen har fridlysts. Så gott som alla nuvarande fredade objekt befinner sig på mark

som ägs av staden. Värdefulla naturobjekt på privat mark är än så länge delvis oinventerade, likaså den akvatiska naturens värdefulla objekt.

1.2 MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

Huvudmålet är att naturens polymorfism skall bevaras i Helsingfors. I begreppet polymorf natur ingår flera olika nivåer, därmed avses en stor artrikedom av organismer och mångsidighet i deras genetiska arv, men också olika slag av omgivningar, växtlokaler och ekosystem.

Vid sidan om grundinventeringarna är målet att utveckla en systematisk uppföljning av naturen i Helsingfors. Likaså är det av vikt att man samlar information om naturens betydelse för invånarna.

För att nå huvudmålsättningen måste områden med omväxlande natur i grönområdes- och markanvändningsplanerna reserveras som naturområden. Därtill skall nya naturområden köpas och polymorfismen främjas med

skötselåtgärder. Målet för utvecklingen av grönområdesnätet är en levande, ekologiskt fungerande helhet i rekreativonsbruk. Förbindelserna mellan de olika områdena bör förbättras och vid behov också återupprättas.

För att trygga naturen i helsingforsarnas närhet, dess mångsidighet och trivsamtet bör man i allt byggande och i övriga projekt beakta de utgångspunkter som naturen erbjuder och likaså de begränsningar som naturen ställer. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid skyddet av den akvatiska naturen.

Ett av målen under programperioden 1999-2002 är också att väcka turisternas intresse för Helsingfors' natur. Ett sätt att göra detta är att man utvecklar naturturismen.

1.

Utveckling av ett uppföljningsprogram för naturen och ett naturkunskapssystem

Systematisk uppföljning av naturen inleds genom att göra upp ett uppföljningsprogram både för naturskyddsområdena och för den övriga naturen. Man följer med förekomsten, tillståndet och förändringarna av både organismernas arter och olika naturtyper i Helsingfors. Uppgifterna skrivs in i en naturdatabas, som också skall utvecklas.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: byggnadskontoret, stadsplaneringskontoret

Kostnader: planering, koordination som tjänsteåtgärd,
uppföljningen i form av konsultarbete 50 000 - 150 000 mk/år

Tidtabell: tjänsteåtgärderna inleds år 2000.

2.

Inventering av brister och möjligheter i nätet av grönområden

De ekologiska och landskapsmässiga områdeshelheterna och förbindelserna mellan dem (m.a.o. grönområdesnätet) bör utvecklas så att det uppstår en ekologiskt fungerande helhet. Brister och problem på grönområdena och i förbindelserna mellan grönområdena bör noteras och förbättringsförslagen framställas i samband med uppgörandet av den nya generalplanen.

Ansvarig instans: stadsplaneringskontoret

Samarbetande instanser: miljöcentralen, byggnadskontoret, idrottsverket

Kostnader: konsultarbete 100 000 mk

Tidtabell: 1999 - 2000

3.

Utredning om värdefulla objekt i den akvatiska naturen

En utredning om värdefulla akvatiska naturobjekt företas; till att börja med fridlyses uppgrundningen vid Gråskärsbådan och Kallviksåsens förlängning under vattnet.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: Helsingfors Hamn, forststyrelsen, stadsplaneringskontoret

Kostnader: tjänsteåtgärder och konsultarbete 150 000 mk

Tidtabell: inventeringen år 2002

4.

Mottagningscentral för vilda djur

Antalet vilda djur som årligen skadas i Helsingfors, bl.a. i trafiken, är stort. För dessa djur grundas ett djursjukhus, där djuren kan få vård för att sedan återbördas till naturen.

Ansvariga instanser: *djurgården på Högholmen, miljöministeriet,
jord- och skogsbruksministeriet*

Samarbetande instanser: *miljöcentralen, byggnadskontoret, veterinärmedicinska
fakulteten vid Helsingfors universitet*

Kostnader: *kostnadsprognosen för upprustningen är 3 - 5 Mmk,
driftskostnaderna är ca 0,5 Mmk/år*

Tidtabell: *uprustning av lokaliteterna börjar år 2000,
verksamheten kommer igång år 2001.*

5.

Undersökning om stadsnaturens betydelse för helsingforsborna

Undersökningen gäller på vilka sätt stadsnaturen är viktig för invånarna, vilka områden eller platser som är viktiga och på vilket sätt.

Ansvariga instanser: *miljöcentralen, byggnadskontoret, stadsplaneringskontoret,
datacentralen, idrottsverket*

Samarbetande instans: *Helsingfors universitet*

Kostnader: *120 000 mk, konsultarbete och tjänsteåtgärder*

Tidtabell: *2001 - 2002*

6.

Handbok för turister om naturturism

För turister sammanställs en naturturistguide som beskriver Helsingfors gröna image och som betonar områdets mångsidiga natur, från utomskärsnatur till urskog. Handboken görs på flera utländska språk. I handboken presenteras och marknadsförs olika resepaket för naturturismen.

Ansvariga instanser: *miljöcentralen, turistbyrån*

Samarbetande instanser: *idrottsverket, olika företagare*

Kostnader: *80 000 mk*

Tidtabell: *1999 - 2000*

2. VATTENDRAGEN

2.1 UTGÅNGSPUNKTER

Rena vattendrag uppskattas numera betydligt högre än för ett par decennier sedan, när man ännu ofta ansåg vattnet, havet och stränderna vara bekväma avfallsplatser och reservområden. Lokalt vatten används inte i Helsingfors som dricksvatten. Grundvattnen har inventerats, de står under kontinuerligt beskydd och bildar en viktig vattenreserv med tanke på eventuella undantagssituationer. Staden måste säkerställa att de vattendrag där vattentäkten sker är rena, också om vattendragen ifråga befinner sig i andra kommuner. Rent vatten och rena vattendrag måste anses vara en tillgång och en naturresurs av stor betydelse för staden och stadsbornas verksamhet.

Strandvattnen belastas speciellt av regnvatten från gatuytorna på de områden där separatavlopp förekommer. Vattnet från dessa områden leds längs diken och bäckar till närläggna stränder; detta vatten innehåller finfördelad sand och oljor. Situationen underlättas i viss mån tack vare att överspillet från kloaknätet i centrala Helsingfors minimeras med hjälp av en höjning av överspillingströsklarna i det centrala kombinationskloaknätet och som ett resultat av regelbunden rensning av samlingskloakkanalerna. Vattendragen belastas

förutom av regnvatten av fartygs- och båttrafiken, snöttippning, muddringar av stränder och dikning samt av vägbyggnads- och andra jord- och vattenbyggnadsarbeten. Allt det här leder till att strandvattnen grumlas och eutrofieras samt till hygieniska olägenheter. Vattnet nedsmutsas trots att det inte går att klart ange någon specifik utsläppskälla.

Det egentliga avloppsvattnet från Helsingfors behandlas numera mekaniskt, biologiskt och kemiskt vid centralreningsverket i Viksbacka. Sedan början av år 1998 avlägsnas förutom organiska ämnen och fosfor även kväve (50 procents rening). Efter reningen leds vattnet ut till ett utsläpp nära Enskär havsområde, som ligger vid öppna havet omkring 7 km från fastlandet. Det renade avloppsvattnet inverkar i mycket liten grad på stadens egna vattendrag, men större havsområden och hela Östersjön påverkas naturligtvis på samma sätt som av alla andra avlopp.

Stadens vattendrag påverkas också av utsläpp som uppstår utanför stadens gränser. Den överlägset största påverkaren är Vanda å. Fosforbelastningen som ån orsakar i Helsingforsregionens vattendrag av samma storleks-

ordning som belastningen vid reningsverken i Viksbacka och Finno tillsammans och kvävebelastningen utgör närmare 40 % av den totala belastningen. Särskilt under vår- och höstflödena är det just Vanda å som bidrar med den största delen av uppgrumlingen av de viktigaste havsområdena i staden.

Övrig utomstående inverkan orsakas av avloppsvatten från området mellan Lahtis och Borgå å, avloppen från Kymmene älv och Kotkatrakten samt den spridda belastningen i de mindre älvarna. Föroreningarna kommer övervägande från lantbruket. Den största lokala belastningen i Finska viken kommer från S:t Petersburgsregionen och floden Neva. Även om de omedelbara verkningarna från de här områdena inte drabbar Helsingfors-

regionen så verkar de indirekt ända ut till norra Östersjön bl. a. i form av förekomsten av blågröna alger.

Råvattnet som prepareras till vattenledningsvatten i Helsingfors tas från Asikkalafjärden i sjön Päijänne. Vattnet renas kemiskt i reningsverk vid Långforsen och i Gammelstaden. Först filtreras vattnet i sandfilter, sedan ozonbehandlas det, filtreras med aktivt kol och till slut UV-desinficeras det. Vattenledningsvattnet i Helsingfors uppfyller synnerligen högt ställda kvalitetskrav. Ozonmetoden ger en mycket effektiv rening, varför till exempel virus-epidemier som sprids med dricksvattnet är minst sagt osannolika.

2.2 MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

Huvudmålsättningen är att öka vattenområdenas och vattnets uppskattning, utvidga möjligheterna att utnyttja vattendragen för mångsidig rekreation och att bygga upp de funktioner som har att göra med vatten och vattenskyddet till en konkurrenshöjande faktor och en styrka för staden.

För att de här målen skall nås måste de av stadens egna bäckar och vikar som är i dåligt skick rustas upp, vattenkvaliteten i Vanda å måste höjas ytterligare, faktorerna som bidrar till grumlighet skall minimeras och det internationella samarbetet för effektivare skydd av Östersjön och Finska viken ökas.

Betydelsen av att grundvattnet skyddas måste omvärderas. Flera av de uppräknade målen är av det slaget att Helsingfors stad inte på egen hand kan påverka dem. Den nuvarande miljölagstiftningen och den kommunala lagstiftningen begränsar möjligheterna att ge ekonomiskt stöd till vattenskyddsprojekt som drivs utanför stadens gränser. Ändå bör det vara möjligt att öka fredningssamarbetet genom aktivt deltagande i nationella och internationella organisationers arbete och genom att erbjuda planerings- och utbildningshjälp också utanför stadens gränser.

1.

Upprustning av de närvattendragens tillstånd

*Rensningen av bäckar och havsvikar fortgår och effektiveras. Följande **fyra projekt** kommer att kunna utföras eller åtminstone sättas igång under programperioden:*

***Saneringen av Tölövik** planeras som bäst. Avsikten är att höja vattenytans nivå, leda in sött vatten i viken ur vattenledningsnätet och behandla de livlösa bottensedimenten.*

***Ansvarig instans:** byggnadskontoret*

***Samarbetande instanser:** Helsingfors Vatten, miljöcentralen, stadsplaneringskontoret*

***Kostnader:** tjänsteåtgärd, driftskostnader 100 000 mk/år;
bygg- och planeringskostnader tillkommer.*

***Muddring av Tegelbruksviken.** Avsikten är att hindra att viken slammar igen och att upprätthålla den farled som går över viken, en farled som anlitas av grundgående båtar och flera turistbåtar. Farleden leder till Degerö kanal, en av stadens vackraste båtrutter. Muddringen ansluter sig till den pågående upprustningen av Poroviken.*

***Ansvariga instanser:** byggnadskontoret, miljöcentralen*

***Samarbetande instanser:** stadsplaneringskontoret, fastighetskontoret*

***Kostnader:** tjänsteåtgärd, muddring 1 - 3 Mmk,
planeringskostnader tillkommer*

***Upprustning av Lillhoplaxviken och Rutibäcken.** Vattenkvaliteten i Lillhoplaxviken är på sin höjd nöjaktig. Vattnet utbyts inte tillräckligt och Rutibäcken för med sig ämnen som bildar skum, missfärgningar och lukter. De primära åtgärderna är en utredning av hur föroreningarna hamnar i Rutibäcken, sanering av bäckfåran och effektivisering av vattencirkulationen i viken.*

***Ansvarig instans:** byggnadskontoret*

***Samarbetande instanser:** stadskansliet, stadsplaneringskontoret,
fastighetskontoret miljöcentralen*

***Kostnader:** tjänsteåtgärd, cirkulationspumpverket och bäcksaneringen
300 000 mk, planerings- och mätkostnader tillkommer*

***Sanering av Storhoplaxviken och Rutiåns nedre lopp.** Till Rutiåns över lopp leds rent vatten från den konstgjorda bassängen i Sillböle, vilket gör att vattnet i ån är tillräckligt också under den torra perioden under sommaren. Rutiån kan rensas upp så att den lämpar sig för t.ex. sportfiske, om fördämningen i dess nedre lopp byggs om till en trestegs fisktrappa. Det går sannolikt inte att muddra Storhoplaxviken, men vattencirkulationen kan i övrigt stimuleras och botten slammet kan behandlas kemiskt. Den första åtgärden är att göra upp en upprustningsplan.*

***Ansvarig instans:** byggnadskontoret*

***Samarbetande instanser:** Helsingfors Vatten, miljöcentralen, fastighetskontoret,
stadsplaneringskontoret, Vanda stad*

***Kostnader:** tjänsteåtgärd, bygg- och planeringskostnader tillkommer*

***Tidtabell:** 1999 - 2002; de egentliga åtgärderna inleds efter
programperiodens utgång.*

2.

Förbättring av strandvattnens kvalitet

Experimentell separat behandling av regnvatten från gatorna provas i områdesbyggnadsprojektet i Vik. Erfarenheterna av experimentet kan utnyttjas vid planering av rening av regnvatten från andra områden. Orsakerna till att vattnet är grumligt är inte tillräckligt väl kända. För utredningen bör en arbetsgrupp tillsättas. I miljöcentralen pågår en undersökning av båt- och fartygstrafikens utsläpp. Resultaten kan utnyttjas vid utfärdande av förordningar för fartyg som anlöper hamnen. Under programperioden skall antalet mottagningsstationer för toalettavfall utökas så att alla marina servicestationer har funktionella, lätt användbara tömningsanordningar. Anordningarnas tömning och underhåll bör helst anordnas centraliserat.

Ansvariga instanser: idrottsverket, byggnadskontoret

Samarbetande instanser: Helsingfors Hamn, Helsingfors Vatten, idrottsverket, miljöcentralen, fastighetskontoret, stadsplaneringskontoret

Kostnader: tjänsteåtgärd, utredningen av tillståndet som konsultarbete
120 000 mark, därtill mätningkostnader

Tidtabell: grumlighetsarbetsgruppen 1999, resten 1999 - 2002

3.

Förbättring av Vanda ås tillstånd

För återupplivandet av Vanda å har redan flera projekt startat. Staden deltar i dessa projekt bl.a. via vattenskyddsföreningen för Vanda å och Helsingforsregionen. En upprustning av Vanda åmyning på fiskehushållsmässiga grunder pågår också. Skyddszoner har till största delen införts längs de åkrar som staden äger. Den primära åtgärden är deltagande i övervakningen av planeringen och genomförandet av planerna genom samarbete över stadens gränser.

Ansvariga instanser: byggnadskontoret, miljöcentralen

Samarbetande instanser: Nylands förbund, Nylands miljöcentral, vattenskyddsföreningen för Vanda å och Helsingforsregionen, kommunerna längs Vanda å

Kostnader: tjänsteåtgärd, därtill planerings- och mätningkostnader

Tidtabell: 1999 - 2002

4.

Minskning av utsläpp som hotar Finska viken

Till skyddet av Finska viken behövs det under de närmaste åren 15-25 miljarder mark, varav omkring 5 miljarder går till att bygga reningsanläggningar. Den största delen av denna summa går till att bygga avloppsnät och reningsverk i S:t Petersburgsregionen. En investering i den här storleksklassen är bara möjlig som en kombination av de berörda ländernas egna resurser och internationell finansiering. Så länge som den nuvarande miljö- och kommunallagstiftningen är i kraft kan staden bäst inverka på skyddet av Finska viken genom att fortsätta med och effektivisera det internationella samarbetet, genom att ge specialist- och utbildningshjälp för planeringen av vattenanvändningen och vattenskyddet, övervakningen av vattendragens tillstånd och planeringen av den internationella finansieringen av skyddsåtgärderna.

Ansvariga instanser: miljöcentralen

Samarbetande instanser: Helsingfors Vatten, Nylands miljöcentral, internationella organisationer

Kostnader: tjänsteåtgärd, därtill planerings- och mätningkostnader

Tidtabell: 1999-2002

Foto: Merja Kurki-Suonio

3. FÖRORENAD MARK

3.1 UTGÅNGSPUNKTER

Undersökning och sanering av förorenad mark är en ny och snabbt expanderande sektor inom miljöskyddet. Kunskapen har ökat betydligt under de senaste åren, likaså resursbehovet. År 1996 pågick det förberedande undersökningar eller sanering av 53 objekt i Helsingfors. I slutet av år 1997 var antalet redan 136.

Inriktningen av utredningarna och saneringsåtgärderna

Utredningarna och saneringsåtgärderna inriktas för närvarande på områden som kommer att stadsplaneras eller som redan är planerade och är aktuella byggnadsobjekt. Utöver dessa ställen finns det gott om tomter som varit i industribruk och vilkas kontamineringsgrad inte är känd. Alla dessa områden i staden bör undersökas så att man i tid kan bereda sig på undersökningar och saneringsarbete. Därtill är det viktigt att man bedömer hur brådskande saneringen av de förorenade markområdena är. Med stöd av tidsprioriteringen kan man sedan göra upp en åtgärdsplan för det egentliga saneringsarbetet inklusive tidtabeller och kostnader.

Inom stadsplaneringen ingår markutredningarna som en del av miljöutredningarna. Utredningsbehovet har ökat betydligt under den senaste tiden. Numera anläggs allt oftare bostads- och rekreationsområden på platser där det tidigare förekommit verksamhet som kan ha förorenat marken. Nybyggnation planeras bl.a. på platser där det tidigare förekommit industri, lager, maskindepåer, reningsverk, hamnar eller skjutbanor. Typiska sådana större områden är för närvarande t.ex. den tidigare skjutbanan i Malm, Gräsviken, industrikvarteren i Staffansby, järnvägsstationens omgivningar samt Arabiastranden. En av stadsplaneringens huvudprinciper är att markens föroreningsgrad, saneringsbehov och saneringskostnader utreds så att de kan tas med i de ekonomiska beräkningarna som underlag för finansieringskalkylerna.

Verkställande av undersökningarna och saneringen

Arbetet gällande undersökning och sanering av förorenad mark berör många parter. Fastighetskontoret har rollen som markägare, stadsplaneringskontoret är med som planerare

och byggnadskontoret som genomförare av planerna. Miljöcentralen har till uppgift att övervaka undersökningarna och saneringen och byggnadstillsynsverket övervakar byggandet.

Nylands miljöcentral handlägger miljötillstånden som har att göra med saneringen. Miljöministeriet och Finlands miljöcentral deltar som specialister i alla frågor som gäller undersökning och sanering. Konsulter företar utredningar och gör upp planer för saneringen. Byggherrar och entreprenörer sköter arbetet, och invånarna är med i sin funktion som framtida användare av områdena ifråga. De privata markägarna bär själva ansvaret för de privatägda områdenas beskaffenhet och eventuell sanering.

Stadsplaneringskontoret, stadskansliet och stadens miljöcentral har redan länge samarbetat i frågor som berör förorenad mark. Samarbetet har under de senaste åren också utsträckts till att omfatta andra ämbetsverk. Problemen är bekanta och alla de nämnda instanserna vill vara med om att påverka besluten. Samarbetet och arbetsfördelningen måste alltså klargöras och preciseras, informationen och informationsflödet effektiviseras. För att undersökningarna, upprustningsplaneringen, tillståndsförfarandet och det egentliga arbetet skall kunna förlöpa smidigt både under planeringen och i byggnadsfasen, är det viktigt att procedurerna och förfarandemodellerna är klara och omfattar alla inblandade instanser.

Finansiering av saneringen

Ansvaret för saneringen och för dess betalning drabbar i första hand den som orsakat nedsmutsningen. Det sekundära ansvaret övertas av fastighetens innehavare och i sista hand är det kommunen som står för åtgärderna. Nylands arbetarskyddsdistrikt har ansvaret för ärenden som gäller arbetarskydd.

Flera av kontaminationsfallen är gamla och på områdena har det förekommit en succession av funktioner och näringsidkare vilket gör att det i praktiken kan vara omöjligt att påvisa vem som förorenat marken. Undersökning och sanering av mark som tillhör staden brukar i vanliga fall staden sköta. Hel-

singfors försöker i mån av möjlighet indriva kostnaderna i efterskott av den som bevisas ha förorsakat kontaminationen.

De olika undersökningarna och åtgärderna i samband med förorenad mark sköts av olika ämbetsverk. Någon etablerad praxis finns inte. Därför behövs det också klara anvisningar om finansieringsarrangemangen och fonderingar inför finansieringen.

Saneringskriterier

För närvarande använder man som kriterier för att ange saneringsbehovet vissa rikt- och gränsvärden som anges i samband med miljöministeriets projekt SAMASE. Riktvärdena används på bostads- och rekreationsområden, gränsvärdena används för upprustning av industriområden. Rikt- och gränsvärdena bygger på undersökningar som gäller olika skadliga ämnens hälso- och miljöeffekter. Riktvärdena bestämmer en målnivå för vissa typer av områden och gränsvärdena anger de högsta acceptabla nivåerna. Avvikelse från de här kriterierna får bara ske med motiveringar som bygger på en separat riskbedömning. Miljöministeriet har berett ett förslag till statsrådsbeslut om gränsvärden för förorenad mark och det här beslutet väntas träda i kraft år 1999.

Riskbedömningsmetoderna utvecklas som bäst. En definition av lokala saneringskriterier för Helsingfors kunde lämpligen övervägas som experimentprojekt på något större område där markanvändningen kommer att ändras. Till stöd för lokal riskbedömning kommer miljöministeriet inom kort ut med en utredning av bakgrundshalterna, med andra ord en undersökning av den naturliga förekomsten av skadliga ämnen på områden i Helsingfors som befinner sig i orört tillstånd.

Kvalitetssäkringen beträffande utredningar och iståndsättning

Iståndsättningen av förorenad mark kräver specialkunskaper och hög kvalitet i de arbetsinsatser som företas av alla parter som medverkar i undersökningarna och själva iståndsättningen. Därför är det viktigt att osäkerhetsfaktorerna och nackdelarna i de

olika faserna av undersökning och istandsättning identifieras och att det säkerställs att de kan övervinnas.

Kvalitetssäkring och kvalitetstänkande håller på att tas in i planeringen och uppföljningen av verksamheten i ämbetsverken i Helsingfors. Det är angeläget att man ser till att förfarandena som gäller förorenad mark i tillräcklig grad uppmärksammas i kvalitetsarbetet. Kvalitetssäkringen av de undersökningar i terrängen som har att göra med markens skick och istandsättning kräver, förutom tillsyn från myndigheternas sida, även funktionella och tillförlitliga fältundersökningsmetoder, inklusive sakkunskap i deras tillämpning. Det är i Helsingfors stads intresse att i samråd med konsulter och forskningsanstalter vara med om att utarbeta de här metoderna och att genomföra experimentella istandsättningsprojekt.

Mellanlagring, hantering och slutförvaring av förorenade markmassor

I Helsingforsregionen finns det flera projekterade mellanlagrings-, hanterings- och slutförvaringsplatser för förorenad mark. För närvarande komposteras oljehaltig mark i Vik och i Hyvinge. Nya komposteringsområden kommer att inrättas i Virkby i Lojo, på Käringsmossen, i Nurmijärvi, i Vik och på Byholmen. En del av dem har redan beviljats koncession, för andra har tillståndsförfarandet anhängiggjorts. Vidare har SAD planer på ett behandlingsområde för förorenad mark i Sjöskog, där man har för avsikt att kompostera, tvätta och betonisera de förorenade massorna.

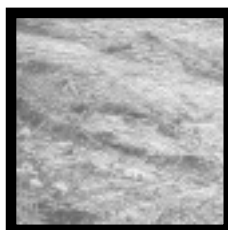
På utfyllnings- och soptippsområdet i Nordsjö har man under sommaren 1998 färdigställt ett fält avsett för mellanlagring av metallhaltig

jord. På utfyllningsområdet har man också planer på slutförvaring av betoniserad mark. En av Helsingfors stads ledningsgrupp tillsatt arbetsgrupp för förorenad mark har preliminärt inventerat ytterligare områden för ändamålet i Helsingfors. Arbetsgruppen har bl. a. utrett möjligheterna att bygga ut komposteringsfältet i Vik och inrättandet av ett behandlingsområde i Långmossen. Gruppen har nyligen beställt en preliminär uppskattning av den totala kvantiteten förorenad mark på hela stadens område.

Kapaciteten för kompostering av oljeförorenad mark verkar för närvarande vara tillräcklig, däremot finns det brister i kapaciteten för stabilisering av mark som kontaminerats av tungmetaller. Likaså kommer det framdeles att behövas mer utrymme för mellanlagringen och för slutförvaringen av den behandlade marken. På många områden som är avsedda att bebyggas är behovet av istandsättning känt och åtgärderna aktuella, men osäkerheten när det gäller förvaringsställen och likaså den långsamma tillståndprocessen gör att man riskerar att byggprojekten måste uppskjutas.

Inventeringen av upplagrings-, behandlings- och slutförvaringsplatser för förorenad mark bör fortsätta och planeringsarbetet bör fortgå, för att istandsättningsåtgärderna också i framtiden skall förlöpa smidigt. Antalet istandsättningsobjekt väntas kontinuerligt öka.

När det gäller behandling och slutförvaring av förorenad mark är det viktigt att man beaktar principerna med hållbar utveckling. Därför bör miljöverkningarna av de alternativa hanterings- och slutförvaringsplatserna tas med i de bedömningar som företas i samband med planeringen.

3.2 MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

- ☐ Undersöknings- och saneringsprocesserna som gäller förorenad mark förbättras kvalitetsmässigt och görs smidigare.
- ☐ De förorenade markområdena inventeras och deras sanering ställs i prioritetsordning
- ☐ Antalet platser där förorenade markmassor kan mellanlagras, behandlas och slutförvaras utökas.

FÖRORENAD MARK: ÅTGÄRDER 1999 - 2002

1.

Ett samarbete som innefattar överenskomna procedurer byggs upp mellan stadens ämbetsverk som deltar i undersökningarna av förorenad mark, åtgärdsplaneringen, tillståndsförfarandet, själva saneringsåtgärderna samt finansieringsarrangemangen samt arbetsfördelningen mellan de olika verken definieras

För Helsingfors stads ämbetsverk sammanställs en kvalitetshandbok om förorenad mark. I handboken ingår anvisningar om procedurerna i samband med undersökning och sanering av den förorenade marken samt om den senare uppföljningen. Hur procedurerna genomförs och hur de fungerar granskas på gemensamma möten med de delaktiga ämbetsverken. Observerade brister åtgärdas och kvalitetshandboken uppdateras.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: stadskansliet, stadsplaneringskontoret, fastighetskontoret, byggnadskontoret, byggnadstillsynsverket

Kostnader: tjänsteåtgärd

Tidtabell: 1999

2.

Beredskap görs för lagring, behandling och slutförvaring av förorenad mark

En långsiktisplan görs upp om ställen för lagring, behandling och slutförvaring av förorenad mark. Alternativa platser undersöks, och för var och en av dessa företas en miljökonsekvensbedömning som fungerar som planeringens underlag. I programmet föreslås enbart de anslag som har att göra med planeringen av placeringsplatserna och för miljökonsekvensbedömningarna. De egentliga kostnaderna för realiseringen av placeringsställena är enligt nuvarande beräkningar omkring 3 Mmk/hektar. Till exempel för behandlingsområdet vid Långforsen beräknas etableringskostnaderna vara 20 Mmk. Därtill kommer kostnaderna för behandling av de nedsmutsade massorna, uppskattningsvis 300-600 mk/ton.

Ansvarig instans: stadskansliet

Samarbetande instanser: stadsplaneringskontoret, fastighetskontoret, byggnadskontoret, miljöcentralen, SAD

Kostnader: 100 000 mk/år

Tidtabell: 1999 - 2002

3.

Prioritering av förorenade markområden som skall istandsättas

En utredning görs över de objekt som kräver sanering samt en inbördes prioritetsordning dem emellan, med tanke på beredningen av ett långsiktigt åtgärdsprogram. Utredningen är en fortsättning på en förhandsinventering som miljöcentralen håller på att färdigställa. Inventeringen gäller tomter som varit i industriellt bruk.

Ansvariga instanser: miljöcentralen, stadsplaneringskontoret, fastighetskontoret

Samarbetande instans: stadskansliet

Kostnader: 150 000 mk (50 000 mk var till miljöcentralen, stadsplaneringskontoret och fastighetskontoret)

Tidtabell: 1999 - 2002

4.

4. Definition av lokala åtgärdsgränser som lämpar sig för urbana förhållanden

En bedömning företas av saneringsbehovet på något större område vars användning kommer att ändras, varvid man med riskbedömningsmetoden fastställer saneringsåtgärdernas gränser. Ett lämpligt utredningsobjekt är t.ex. Busholmen. Vid bedömningen utnyttjas den ovan nämnda utredningen om bakgrundshalter som inom kort utges av miljöcentralen.

Ansvarig instans: stadsplaneringskontoret

Samarbetande instanser: fastighetskontoret, miljöcentralen, Helsingfors Hamn

Kostnader: 100 000 mk/år

Tidtabell: 1999 - 2002

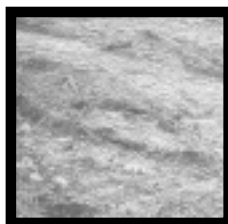

Foto: J. Aho

4. TRAFIKEN

4.1 UTGÅNGSPUNKTER

Den kontinuerligt tilltagande trafiken är ett allvarligt problem med tanke på miljön i Helsingfors. Trafikvolymen ökade konstant i Helsingfors under hela 1980-talet. Under lågkonjunktursåren 1991 - 93 minskade trafiken, men från år 1994 har den igen ökat. Antalet resor med personbil i Helsingforsregionen har under de senaste 30 åren nästan fyradubblats. Antalet resor med kollektivtrafik har ökat långsammare, varför kollektivtrafikens andel av hela fordonstrafiken minskat. Fritids- trafiken - uppköpsresor, resor för att sköta ärenden, visit- eller hobbyresor - har ökat mest. En allt större del av inköps- och hobbyfärderna sker numera med privatbil. Cykelåkningen har klart ökat sedan år 1992. Trafiken har ökat och ökar kraftigast i regionens utkanter och i tvär-riktningarna.

I miljöprogrammet ingår inga åtgärder som har att göra med planeringen av markanvändningen, inte heller trafikprojekt (Jokerlinjen, metron västerut, Centrumtunneln etc.) eftersom sådana frågor behandlas i Helsingfors planläggnings- och trafikplaneringsprogram och i planerna för Helsingforsregionens trafiksystem (TSP).

TRAFIKENS KVALITATIVA OCH KVANTITATIVA MILJÖKONSEKVENSER

Fig. 1. En del av stadstrafikens miljöeffekter är kvantitativa till sin grundkaraktär, t.ex. utsläpp till luften och buller, andra är kvalitativa, t.ex. inverkan på den urbana trivselen.

Utöver de långsiktiga målsättningarna som behandlas på sidorna 19-21, generalplanen, lokalagendan och trafiksystemplanen för Helsingforsregionen (TSP), bestäms målsättningarna och åtgärderna som gäller trafiken bl.a. av följande program:

Planen för utveckling av kollektivtrafiken innehåller resultatmålsättningar för trafikverket och planer för utveckling av trafiken med hjälp av vilka dessa målsättningar nås år 1998 - 2001. Bland resultatmålsättningarna kan nämnas en ökande andel av kollektivtrafiken vid gränsen till centrum och i tvärtrafiken samt en ökning av biljettintäkterna i relation till produktionskostnaderna. Utvecklingsplanerna täcker bl.a. spårvagnstrafiken, busstrafiken, tvärtrafiken, anslutningsparkering samt hållplatser och stationer.

Helsingfors stadsfullmäktige slog år 1991 fast **målen för en ökning av kollektivtrafikens andel av resorna**. Avsikten är att successivt öka andelen jämfört med situationen år 1989 på alla linjer som används för mätning av fordonstrafikens utveckling. De målsättningar som fullmäktige ställt upp är ambitiösare än de som förekommer i planen om trafiksystem (TSP).

Helsingfors stads ledning godkände år 1996 **ett program för fördubbling av cykeltrafiken**. I en anslutningsparkerings-strategi för Helsingforsregionen föreslås det att 7 700 nya anslutningsparkeringsplatser för privatbilar byggs under åren fram till år 2020.

De statliga åtgärderna har ett stort inflytande på Helsingforsregionens trafik. Det här gäller också för bullerbekämpningen.

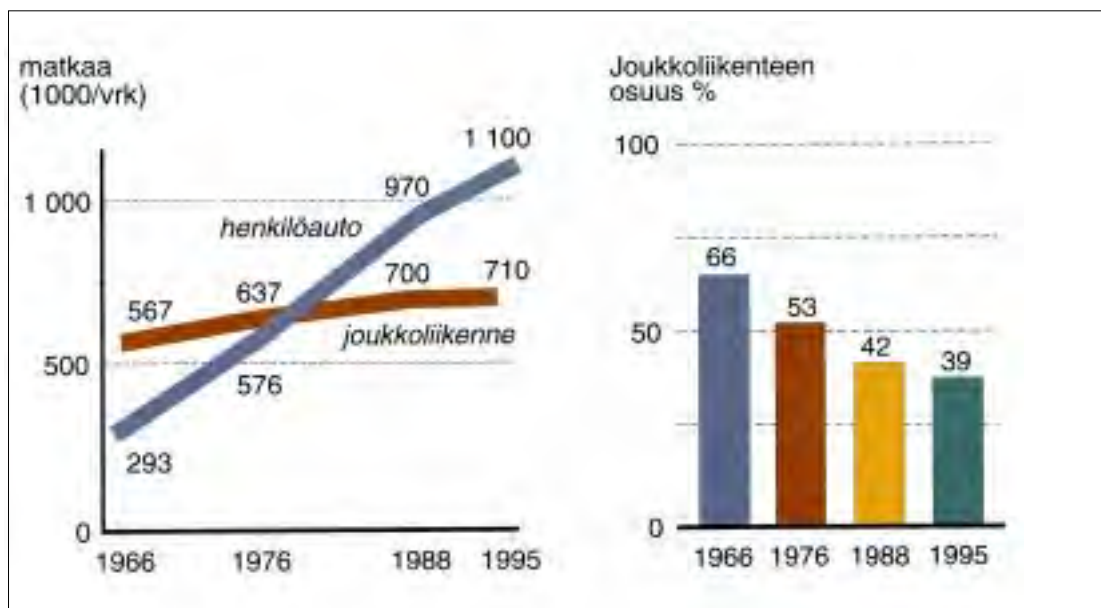

Fig. 2. Resor företagna med kollektivtrafik och med privatbil i Helsingforsregionen (SAD 1997)

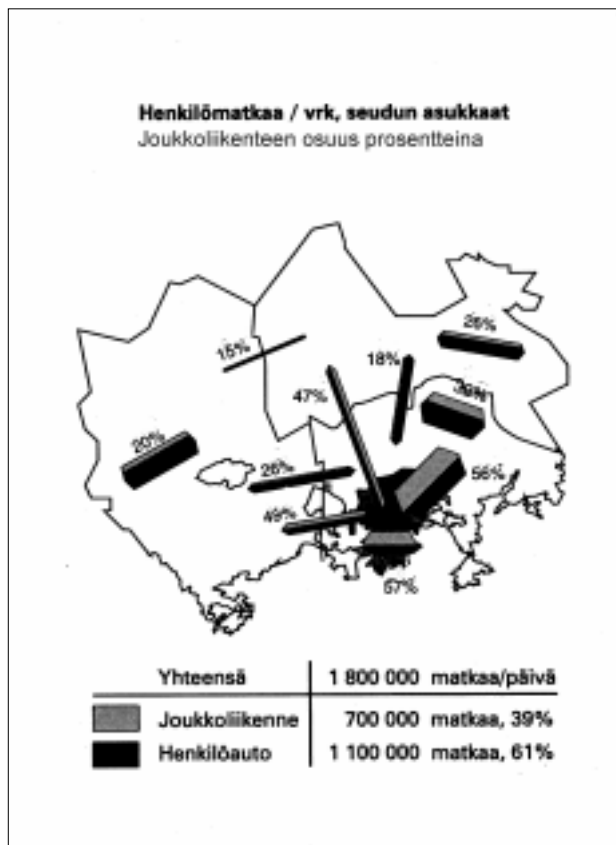

Fig. 4: Målen för resorna med kollektivtrafik och med privatbil i Helsingforsregionen år 1995 (SAD 1997).

4.2 MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

Miljöolägenheterna begränsas bäst genom att biltrafikens ökning tyglas. Det kan ske med markanvändningslösningar, genom styrning av valet av trafikmedel med ekonomiska incitament och genom att den lätta trafiken

och kollektivtrafiken ges konkurrensfördelar. Kommunerna i Helsingforsregionen bör gemensamt bära ansvar för behärsningen av trafikens miljöverknningar.

□ Sammanjämkning av trafiken och markanvändningsplaneringen

En sammanjämkning av trafiken och markanvändningsplaneringen är det primära när det gäller att påverka användningen av olika fortskaffningsmedel och att främja miljöskyddets syften.

Nybyggnationen i Helsingfors bör styras till områden med god kollektivtrafikservice och övriga kvantitativa och kvalitativa egenskaper som uppfyller kraven på trivsamt boende.

□ Tygling av trafikvolymen och förbättring av trafikens smidighet

1) Konkurrentkraftig och attraktiv kollektivtrafik

Väl fungerande kollektivtrafik är en grundläggande förutsättning för smidig stadstrafik och också vad biltrafiken beträffar. De mål som stadsfullmäktige år 1991 ställde upp för utökandet av kollektivtrafikens relativa andel i trafiken har inte kunnat nås under 1990-talet, även om passagerarmängderna i kollektivtrafiken har ökat.

Med tanke på kollektivtrafikens konkurrentkraft är det viktigt att man utvecklar serviceutbudet i tvärtrafiken och i förstadstrafiken. Kollektivtrafiken bör betjäna både arbets- och fritidsresorna. Kollektivtrafikens utbud av tjänster för fritiden bör bedömas och förbättras med större målmedvetenhet än hittills.

En regional utmaning är kravet att hitta lösningsmodeller för hur man kan bli kvitt den "tull" som alltid hör samman med över-skridningen av en kommungräns.

2) Ett funktionellt trafiknät

För att trafikens smidighet skall ökas behövs det en sammanjämkning av olika trafikformer, målsättningar och nivåer. SAD har föreslagit för statsrådet en reform av finansierings-systemet för trafikinvesteringar som innebär bättre möjligheter att finansiera och genomföra kollektivtrafiksprojekt. Av de projekt som fanns med i huvudstadsregionens trafiksystem år 1994 har vägprojekten realiserats bättre än kollektivtrafiksprojekten.

I det nya trafiksystemet 1998 ingår en överens-kommelse om tidsplaneringen för de trafik-

projekt som skall realiserar. De projekt som ingår i granskningen är vägtrafiken till Nordsjöhamnen, Västmetron, den tvärgående Jokerlinjen, Centrumtunneln, Böleleden och övriga ringvägsprojekt. Upprättandet av Jokerlinjen med bussförbindelse har försenats eftersom finansiering inte har funnits. Linjen antas nu bli färdig år 2000, förutsatt att finansieringsbesluten fås med i budgeten för år 1999. Regionen bör bereda sig på att linjen senare upprättas i form av spårtrafik.

3) Tygling av personbilstrafiken

Personbilstrafikens tillväxt kan bäst behäskas om markanvändningen och trafikplaneringen sammankopplas och om kollektivtrafiken utvecklas så att den blir effektiv och lockande. Också den ekonomiska styrningen bör

utvecklas. Tyngdpunkten för avgifterna och skatterna bör överföras från bilägandet till användningen. Det här har en styrande effekt på valet av samfärdsmedel.

4) Förbättrande av förutsättningarna för samfärdsl till fots och med cykel

Nätet av leder för lätt trafik bör vara täckande och säkert. Fotgängarrutter och cykelvägar som är av betydelse för arbetsresor, skolrutter

och för ärenden bör hållas i skick också om vintern.

5) Sambruk av olika trafikmedel

För närvarande används områdena för anslutningsparkering i varierande grad. Betydelsen, användningen och utvecklingen av anslutningsparkeringssystemet bör utredas.

Bilpoolåkning och annan sam användning av bilar, är alternativ till att köpa egen bil. I regio-

nen utreds deläggande i bilar och utvecklingen av affärsverksamheten i detta sammanhang.

På hållplatserna för kollektivtrafik och på stationerna bör möjligheterna att förvara cyklar ökas och förbättras. Det bör bli möjligt att ta med cykel i lokaltågen till skäliga kostnader.

□ Minskning av utsläpp och buller

1) Minskning av utsläpp

Målet är att minska de luftföroreningar som trafiken ger upphov till och hållas under de fastställda gränsvärdena. Det kan bara lyckas om kväveoxid- och andra utsläpp fås ned

snabbare än beräknat. För att betydligt minska partikelhalterna i luften måste gatudammet bekämpas ännu effektivare än hittills.

2) Miljövänligare bilpark och körsätt

Staden bör främja att fordon med låga utsläpp tas i bruk och stöda körsätt som minimerar utsläppen både i stadens egen verksamhet och med till buds stående medel i företagets verksamhet.

Miljönyttan vore betydlig om man i godstrafiken allmänt skulle övergå till miljövänligare fordonslösningar.

3) Styrning av godstrafiken

Med goda logistiska lösningar kan man i hög grad inverka på fordonsantalet och körsträckorna i varutransporterna. Därmed påverkar man också utsläppen och godstrafikens utrymmesbehov. Detta var några av resultaten av en utredning år 1998 om stadens och regionens logistik. Logistikprojektets goda resultat väntas

inspirera Helsingfors stads ämbetsverk och anstalter till att utveckla sin godstrafik. I ett utvecklingsprogram för godstrafiken i Helsingfors år 1995 uppmanades staden skrida till åtgärder för att förbättra den logistiska kontrollen av sina transporter.

4) Minskning av antalet invånare som utsätts för buller

Målet är att minska bullret och hindra att antalet invånare i bullerzoner ökar. Till metoderna i bullerbekämpningen hör bl.a. att huvudlederna dras tillräckligt långt från bostadsområdena, att grönzoner inrättas och att funktioner utlokaliseras. Buller kan också begränsas med uppläggning av trafiknätet, omdirigering av den tunga trafiken till huvudlederna, sänkning av hastigheterna och genom

att slå fast lägre bullernivåer hos fordonen. Buller kan bekämpas genom att bygga bullerskydd och med bättre ljudisolering i byggnader. Med tanke på totalkostnaderna kan det vara förmånligare att effektivisera ljudisoleringen i fastigheterna än att bygga bullervallar längs trafiklederna. Därför borde ljudisoleringsåtgärder i fastigheterna få ekonomiskt stöd.

TRAFIKEN: ÅTGÄRDER 1999 - 2002

Utveckling av kollektivtrafiken

1.

En undersökning företas om utvecklingsbehovet och -möjligheterna i Helsingforsregionens kollektivtrafik med tanke på fritidsresor

Målet är att skapa en helhetsbild av de krav som fritidsresandet ställer på Helsingforsregionens kollektivtrafik, respektive de nödvändiga åtgärdshelheterna på regional och kommunal nivå. Olika strukturella frågor och faktorer som gäller fritidsresandets behov utvärderas och en åtgärdsplan sammanställs för att förbättra kollektivtrafikens serviceutbud.

Ansvarig instans: SAD

Samarbetande instanser: Esbo, Helsingfors, Vanda

Kostnader: 150 000 mk

Tidtabell: 2000 - 2002

2.

Ett förslag ställs om en justering av skattepåföljderna beträffande den naturaförmån som en gratisbiljett till kollektivtrafiken utgör

Man undersöker möjligheterna att få en ändring till stånd beträffande den skattemässiga behandlingen av naturaförmånen att arbetsgivaren bekostar biljett i kollektivtrafiken. Helsingfors förbereder med sina samarbetspartner ett förslag till staten i denna fråga. En modell är t.ex. att göra ett försök med ny skattepraxis i Helsingforsregionen beträffande kollektiv-trafiksbiljetter. Nuvarande skattepraxis är att företag och andra samfund kan köpa säsongbiljetter till sina anställda, men då adderas biljettens pris till bruttolönen och förskotts innehållning och socialavgifter beräknas som för lönen. Om beskattningvärdet på de kollektivtrafiksbiljetter som arbetsgivaren ger sina anställda vore lägre än dess inköpsvärde, skulle bruket av sådana biljetter sannolikt öka. En lösning av det här slaget kunde vara en trafikpolitisk öppning till stöd för bruket av kollektivtrafik för arbetsresorna.

Ansvariga instanser: trafikverket, stadskansliet, stadsplaneringskontoret

Samarbetande instanser: Kommunförbundet, trafikministeriet, SAD

Kostnader: tjänsteåtgärd

Tidtabell: 1999 - 2000

3.

Utredning av ändamålsenlig placering av anslutningsparkering

I en uppföljningsundersökning utreds det i vilken mån anslutningsparkeringen ökat bruket av kollektivtrafik samt vilka för- och nackdelar systemet med anslutningsparkering har som en del av trafiksystemet. I arbetet ingår en enkätundersökning bland dem som använder parkeringen och beräkning av i vilken proportion kostnaderna för anordnande av anslutningsparkeringen står i förhållande till de uppnådda miljöfördelarna och det ökade bruket av kollektivtrafiken. Likaså företas en bedömning av redan företagna arrangemangs effektivitet och brister.

Ansvarig instans: trafikverket

Samarbetande instanser: stadsplaneringskontoret, byggnadskontoret, Vägverket, miljöcentralen, SAD

Kostnader: 300 000 mk

Tidtabell: 1999 - 2000

Styrning av trafikens smidighet

4.

Bedömning av trafikens smidighet och miljöeffekter

Man undersöker hur olika åtgärder för att få trafiken att löpa inverkar på trafikformerna, trafiksystemet och miljön. Trafikformerna som granskas är personbilstrafik, lätt trafik och kollektivtrafik. Miljöeffekterna som undersöks är bl.a. säkerhet, utsläpp, buller, hindrande effekter, trivsel och smidighetens betydelse samt verkningar på olika slag av områden.

Ansvarig instans: SAD

Samarbetande instanser: Esbo, Helsingfors, Vanda, trafikministeriet, Vägverket

Kostnader: 200 000 mk

Tidtabell: 1999 - 2001

5.

Bedömning av ekonomiska trafikstyrningsmetoder ur miljö-, regional- och kommunperspektiv

Jämförande uppgifter tas framgällande olika, möjliga moderna trafikleds- och områdesbaserade betalningssystem. Likaså produceras jämförelseuppgifter om de olika modellernas fördelar och nackdelar med tanke på miljöverkningar, regionen och kommunerna. Den första etappen består av en "desk top -studie" på betalningssystemsmodeller och erfarenheterna av sådana system i olika städer. Följande etapp består av en utredning av möjligheterna att tillämpa modellerna och dessa modellens eventuella miljöverkningar.

Ansvarig instans: SAD

Samarbetande instanser: Esbo, Helsingfors, Vanda, trafikministeriet, Vägverket

Kostnader: 200 000 mk

Tidtabell: 1999 - 2002

Förbättrande av förutsättningarna för fotgängar- och cykeltrafik

6.

Cykelvägsnätet i stadskärnan kompletteras

Cykelvägsnätets kompletteringsbehov i centrum utreds, så att man till kvarteren i centrum kommer bekvämt och tryggt längs cykelvägar eller motsvarande (t.ex. cykelfiler). Byggandet av de saknade delarna av cykelvägsnätet påskyndas. I alla planer som gäller centrum beaktas cykelåkandet. Vid behov utvecklas redan realiserade cykelförbindelser så att de blir säkrare och smidigare att använda. Stadskärnan är ett viktigt område för cyklismen, dels med tanke på cyklisternas destinationer och genomgångstrafiken, dels för cyklismens image. Om hyggliga cykelleder saknas, tar cyklisterna till trottoarerna.

Ansvarig instans: stadsplaneringskontoret

Samarbetande instanser: idrottsverket, byggnadskontoret

Kostnader: anslagen för den lätta trafiken används för komplettering av cykelvägsnätet och cykelförbindelserna förbättras som en del av projekten för att förbättra gatumiljön

Tidtabell: 1999 - 2002

7.

Underhållet av den lätta trafikens huvudstråk görs effektivare

Underhållet av lederna för lätt trafik, både de huvudsakliga stråken och lederna till stationerna för kollektivtrafiken effektiveras under alla årstider för smidigare och tryggare fotgängar- och cykeltrafik. Huvudstråkens underhållsklassificering höjs.

Ansvariga instanser: byggnadskontoret, stadsplaneringskontoret

Kostnader: kostnader som förorsakas av effektiviserat underhåll

Tidtabell: 1999 - 2000

Trafikfostran och utbildning

8.

Ett trafikfostringspaket om sätten att röra sig i staden sammanställs för skolorna i Helsingfors

Barn och unga i Helsingfors instrueras i hur man bäst rör sig säkert i stadstrafiken och hur man väljer sitt samfärdsmedel på miljövänliga grunder. För närvarande är det brist på modernt trafikfostringsmaterial som kan användas i de speciella Helsingforsförhållandena. Därför bör sådant material produceras. Undervisningsmaterialet planeras för undervisning i låg- och högstadieskolorna. Materialet innehåller uppgifter om trygghets- och miljöfrågor i anslutning till olika slag av samfärdsl. De metoder som presenteras är gång, cykelåkning, kollektivtrafik och motorfordon.

Ansvariga instanser: skolverket, stadsplaneringskontoret

Samarbetande instanser: Helsingfors trafiksäkerhetsförening, Trafikförbundet

Kostnader: 80 000 mark

Tidtabell: 1999 - 2000

9.

Stadens nyttofordons chaufförer instrueras i olika sätt att köra så att utsläppen minimeras

Utbildningen sker internt i staden. Instruktörerna rekryteras bland de stadsanställda och utbildas till uppdraget. Byggnadskontoret och miljöcentralen koordinerar utbildningen i de olika verken och anstalterna. Målet är att minska bränsleförbrukningen, bullret samt underhålls- och reparationskostnaderna i stadens trafik på byggplatser och i distributions- och underhållskörning. Samtidigt betonas säkerheten i körsätten.

Ansvariga instanser: byggnadskontoret, miljöcentralen samt alla ämbetsverk och anstalter som har nyttofordonschaufförer

Kostnader: övervägande som tjänsteåtgärd, eventuellt konsultkostnader

Tidtabell: 1999 - 2002

Organisering av stadskoncernens trafik

10.

Möjligheterna att utveckla logistiken för stadskoncernens godstransporter och utvecklingens gynnsamma effekter på miljön utreds

Målsättningen är att rationalisera logistiken för stadskoncernens godstrafik och därmed uppnå miljöfördelar, t.ex. en minskning av distributionstrafikens omfattning och utsläpp. Utredningen styrs av en ledningsgrupp där de olika ämbetsverken är företrädare. I den första etappen utreds i stora drag den nuvarande logistiken för stadens godsflöde. I den andra etapp utses objekt som efter utveckling kan tänkas ge klara logistik- och miljöfördelar. För de här objektens del utreds möjligheterna att utveckla logistiken, både inom ämbetsverken och anstalterna samt dem emellan. En åtgärdsplan görs upp och börjar verkställas.

Ansvariga instanser: i första etappen byggnadskontoret, andra ämbetsverk och anstalter. I andra etappen preciseras ansvars- och samarbetsinstanserna

Kostnader: tjänsteåtgärder, eventuellt konsultkostnader

Tidtabell: 1999 - 2002

11.

Ett åtgärdsprogram görs upp för att främja användningen av fordon med mindre miljöbelastning inom stadens ämbetsverk

Åtgärdsprogrammet sammanställs av en arbetsgrupp med företrädare från ämbetsverken och anstalterna. Arbetsgruppen utreder möjligheterna att inom ämbetsverken och anstalterna ta i bruk fordon och bränslen som belastar miljön mindre än nu samt eventuella problem som kan uppstå vid ibruktagningen. Arbetsgruppen skall också reda ut olika sätt för staden att påverka sina underleverantörer och andra företag att övergå till miljöskonande materiel.

Ansvariga instanser: byggnadskontoret, miljöcentralen

Samarbetande instanser: samtliga byråer, ämbetsverk och anstalter

Kostnader: tjänsteåtgärd

Tidtabell: 1999 - 2002

Bullerbekämpning och minskning av gatudamm

12.

Behovet av tomt- och fastighetsspecifik bullerbekämpning och dess möjligheter utreds

En utredning företas om möjligheterna att stödja den tomt- och fastighetsspecifika bullerbekämpningen. Stödet bör inriktas på de bostäder där medelbullernivån ligger över 35-40 dB eller vilkas gårdsområden har en genomsnittlig bullernivå på över 60-65 dB, där övriga bullerbekämpningsmetoder är svåra eller omöjliga att tillämpa. Ett sådant stöd kunde t.ex. vara finansiellt stöd till husbolagen för att bygga av bullervallar. Antalet objekt som behöver bullerbekämpning samt det årliga finansieringsbehovet utreds.

Ansvariga instanser: miljöcentralen, stadskansliet, stadsplaneringskontoret, fastighetsverket

Samarbetande instanser: byggnadskontoret, Vägverket

Kostnader: övervägande tjänsteåtgärder, eventuellt konsultkostnader

Tidtabell: 1999 - 2001

13.

Förekomsten av gatudamm minskas genom satsningar på arbetsmetoder, materialval, materiel och grönområden

Dammproblemet kan inte elimineras med någon enstaka åtgärd. Under åren 1999 - 2002 behövs det ett samfällt bruk av en hel serie olika åtgärder:

Forsknings- och informationsresurser inriktas på att lösa problemet med gatudamm. Satsningar görs på undersökningar av dammens sammansättning och ursprung och på en minskning av dammutsläppen. Man går in för att genomföra forskningsprogrammet "dammfri huvudstad 2000". Olika ansvariga instanser bidrar under programperioden med sammanlagt 100 000 mark/år.

Ansvariga instanser: byggnadskontoret, miljöcentralen

Samarbetande instanser: SAD, Tekniska högskolan, Tekes, Vägverket, institutet för arbetshygien, meteorologiska institutet

Snabbare åtgärdning i händelse av ökade dammhalter. Man inför en handlingsmodell som innebär att byggnadverket, om en dammepisod på vintern inträffar, fuktar gatorna med utspädd saltlösning. Saltningen kostar omkring 50 000 mk/gång (totalt ca 0,5 Mmk/år).

Ansvarig instans: byggnadskontoret,

Samarbetande instanser: miljöcentralen, SAD

Arbetsmetoderna förbättras. I samband med uppsamlingen av sandningsgrus optimeras valet av de områden som först rengörs och arbetets tidsplanering. Arbetsfördelningen mellan fastigheterna och staden uppgörs enligt det sätt som ger den bästa kontroll av dammproblemet. Det här kan medföra tilläggskostnader.

Ansvarig instans: byggnadskontoret

Samarbetande instanser: fastigheterna

Materielen utvecklas. Underhålls- och renhållningsredskap som effektivare förmår hantera och samla in damm testas och tas i mån av möjlighet i reguljärt bruk. Avsikten är utveckla renhållningsutrustning med vilken man kan samla in sanden från gatorna redan tidigt på våren när nattfrost ännu förekommer. Likaså vidareutvecklas materielen för renhållning på svåråtkomliga ställen. Enligt en preliminär uppskattning blir tilläggskostnaderna 0,5 Mmk.

Ansvarig instans: byggnadskontoret

Samarbetande instanser: tillverkarna av utrustningen, miljöcentralen

De gröna planteringarna i gatumiljön utökas. En plan över att utöka grönområdena i gatumiljö görs upp. En av målsättningarna med detta är att öka den dammbindande förmågan längs gatorna. Kostnaderna kan preciseras i planeringsskedet.

Gatustrukturens dammavgivande egenskaper uppmärksammas. När gator byggs och repareras ser man till att gatustrukturen görs så att dess dammande egenskaper är minimala.

5. BOSTÄDERNA OCH INOMHUSLUFTEN

5.1 UTGÅNGSPUNKTER

Boendemiljön som hör till miljöprogrammet omfattar utöver bostäderna också daghem, skolor och ålderdomshem. Inomhusmiljön har blivit en allt viktigare faktor när det gäller boendemiljöns hälsosamhet, låt vara att också byggnadens läge och omgivning är viktiga, särskilt i närheten av livligt trafikerade leder.

Faktorerna som försämrar inomhusklimatet kan indelas i fysikaliska (temperatur, luftfuktighet, luftens rörelse, buller etc.), kemiska (flyktiga organiska föreningar eller VOC, formaldehyd, radon etc.) samt mikrobiologiska (mögel, bakterier etc.). Fysikaliskt och mikrobiologiskt betingade problem förekommer i alla slags byggnader oavsett ålder, men de kemiska faktorernas inverkan har framför allt ökat i nya byggnader.

Miljöproblemen inomhus kan bero på faktorer utanför byggnaden (buller, förorenad luft), i byggnadsstrukturen (drag, bristfällig värme- eller ljudisolering, fukt- eller mikroskador, kemiska utsläpp), i VVS-anläggningarna (dålig ventilation, smutsiga luftkanaler och anordningar, otillräcklig uppvärmning, i marken (radon, mikrober i marken, förorenad mark, i möbler och inredning (utsläpp av formaldehyd

o. a. kemiska utsläpp) samt också på invånarna själva (städningsbenägenheten, rökning, sällskapsdjur, levnadssätt etc.). Ofta beror problemen på en kombination av flera olika faktorer. Bristfällig ventilation är till exempel ofta en delorsak till dålig inneluft vid sidan om kemiska och/eller mikrobiologiska faktorer.

Forskningen som gäller inomhusluften tar hela tiden fram nya hälsorisker i inomhusmiljön, risker vilkas orsaker inte alltid är uppenbara. Av denna anledning är det viktigt att man följer med de senaste forskningsresultaten i branschen och att man också drar slutsatser av de omständigheter som kommit fram i miljöcentralens egna mätningar och kontroller. Möjligheterna att på olika sätt tolka mätning- och analysmetoderna resultat är stora från fall till fall. De slutledningar som dras måste alltid vara tillräckligt väl motiverade för att reparationsåtgärderna skall kunna riktas rätt. Eftersom vår kunskap om de faror som förekommer i inomhusmiljön hela tiden ökar bör vi i varje enskilt fall försöka utreda den viktigaste orsaken till problemen. För utredningen är olika specialisters synpunkter av avgörande betydelse. Bland orsakerna till hälsoproblemen kan utöver problem med själva byggnaden

också finnas bristfällig städning, sättet att leva eller till exempel trängsel, om det förekommer alltför stora grupper i skolor eller daghem.

Inneluften i nya byggnader uppmäts på många ställen högre halter av ammoniak och VOC än normalt, men orsakerna till det här har inte alltid kunnat utredas. Man kan dock förmoda att problemen inte bara har att göra med felaktiga materialval och byggfel, utan kan också bero på att byggandet skett snabbt. Konstruktionerna har inte givits tillräckligt med tid att torka före ytbehandlingen.

I gamla byggnader kan hälsoproblemen i allmänhet skyllas på byggfel, slarv med underhållet samt slitageskador, t.ex. rörsador. Inomhusmiljö- och hälsosynpunkter bör vara de ledande principerna för byggnadernas

underhåll och vid renovering. Problem som uppstår under byggnadernas användning kan minimeras med kunnig och förebyggande fastighetsvård. Enligt den praxis som etableras i staden skall inomhusklimatproblem i skolor och i daghem utredas som samarbete mellan arbetarskyddet, arbetshygien, miljöcentralen, fastighetsägaren och de anställda. Denna praxis har fungerat väl. I alla situationer är det viktigt med öppenhet och att man ger korrekta uppgifter om problemen.

De allvarligaste orsakerna till klagomål när det gäller bostäder och inomhusklimat i Helsingfors är mögelproblem, materialemissioner i nya bostäder samt problem förorsakade av dålig ventilation.

5.2. MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

- ☐ Orsakerna till inneluftproblemen i nya byggnader utreds och motsvarande problem i framtida byggen förebyggs
- ☐ De viktigaste problemen med inneluften i äldre byggnader avhjälpas
- ☐ Samarbetet mellan olika instanser som är av betydelse för inneluftens kvalitet utökas och handlingsmodellerna preciseras.

1.

Utredning av faktorer som påverkar inneluften i nybyggda hus

Olika slags sunda byggsätt och olika lösningars inverkan på inomhusklimatets hälso-samhet utreds i byggobjekt som verkställs på uppdrag av bostadsproduktionsbyrån och byggnadskontoret. Lämpliga undersökningsobjekt kunde vara Asunto Oy Rastipuisto och Kiinteistö Oy Meilahden Rantapuisto, som bostadsproduktionsbyrån producerat samt daghemmen Latokartano II och Merituuli, som byggnadskontoret producerat. Från alla undersökta objekt insamlas exakta uppgifter om förhållandena i byggnadsfasen (vädret, byggnadens etapper; inomhustemperaturen och -fuktigheten under varje etapp samt strukturernas fukthalt). I uppföljande undersökningar kan man konstatera hur olika faktorer i byggnadsskedet inverkar på inneluften.

Ansvariga instanser: byggnadsproduktionsbyrån, byggnadskontoret

Samarbetande instanser: miljöcentralen, byggnadstillsynsverket

Kostnader: Projektets kostnader blir uppskattningsvis 3 Mmk. Anslag behövs för mätningar och mätutrustning (registrerande mätning av temperatur och fuktighet etc) samt för avlöning av en konsult som koordinerar projektet och sammanställer uppgifterna.

Tidtabell: 1999 - 2002

2.

Föreskrifter för att förbättra inneluftens sundhet uppgörs och intas i bostadsprogrammet

I följande bostadsprogram intas om möjligt också målsättningar som är av betydelse för en sund bostadsmiljö.

Ansvarig instans: stadskansliet

Samarbetande instans: miljöcentralen

Kostnader: tjänsteåtgärd

Tidtabell: 1999 - 2000

3.

Kännedomen om betydelsen av sund inomhusmiljö ökas

Kunskap om hur man skapar en sund inomhusmiljö och förmågan att ta initiativ som bidrar till detta sprids bland invånarna, i synnerhet bland de ansvariga för fastigheterna och deras användare (skolor, daghem). Detta sker genom informering och råd till de delaktiga om vars och ens ansvar och möjligheter att förbättra inomhusmiljöns kvalitet. Om enskilda omständigheter utges lättförståeliga, små och informativa broschyrer.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: fastighetskontoret, socialverket, utbildningsverket

Kostnader: 200 000 mark för produktion och distribution av material

Tidtabell: 1999 - 2000

4.

Föreskrifter som främjar ett sunt inomhusklimat intas i stadens hälsoskyddsstadga

Enligt 51 § lagen om hälsoskydd kan en kommunal hälsoskyddsmyndighet utfärda allmänna bestämmelser för att förhindra hälsoolägenheter eller för att övervaka de sanitära förhållandena i hälsoskyddsstadgan. Möjligheterna att införliva i stadens hälsoskyddsstadga några anvisningar och bestämmelser om förbättring av ineluftens kvalitet utreds. Än så länge ingår det inga direkta bestämmelser om ineluften i stadgan. Ett exempel kunde vara bestämmelser om ventilation och dess funktioner samt regler om rengöring av ventilationsanläggningar.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: byggnadstillsynsverket, hälsovårdsverket

Kostnader: tjänsteåtgärd

Tidtabell: 1999

5.

Samarbetet utökas mellan instanser som berör inomhusklimatet

Samarbetet utvecklas mellan näringsidkare, ansvariga för fastighetsunderhåll, miljöcentralen, företagshälsovården, arbetarskyddet och hälsocentralerna. Speciell vikt fästs vid samarbetet mellan miljöcentralen och hälsocentralerna. Mellan dessa instanser upprättas samarbetskontakter och man kommer överens om samarbetsmodellerna i olika situationer.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: fastighetskontoret, utbildningsverket, socialverket, företagshälsovårdscentralen, hälsovårdsverket

Kostnader: tjänsteåtgärd

Tidtabell: 1999 - 2000

Foto: J. Aho

6. LIVSMEDEL, KOST OCH HÄLSA

6.1 KOST OCH MATVANOR HOS DAGHEMSBARN OCH SKOLELEVER I HELSINGFORS

6.1.1 UTGÅNGSPUNKTER

De viktigaste faktorerna för invånarnas hälsa är levnadssättet, kosten, miljön och sociala förhållanden samt genetiska faktorer. Faktorernas relativa betydelse varierar hela tiden. P.g.a. ökad levnadsstandard har man kommit till en situation där kostvanorna, framför allt i vissa speciella grupper har försämrats. Dåliga kostvanor leder inte bara till sjukdomar och för tidig död utan också till stora ekonomiska förluster. Åt 1996 var hälsovårdsverkets kostnader i Helsingfors 3 589 Mmk, vilket utgjorde 20 % av stadens sammanlagda kostnader. Det är betydligt effektivare, billigare och mänskligare att förebygga sjukdomar än att inrikta medlen på vård av sekundära sjukdomar.

En helsingforsares dödsorsak är för närvarande med 50 % sannolikhet någon hjärt- eller kärlsjukdom och med 20 % sannolikhet cancer. Kosten har en stor betydelse för uppkomsten av dessa sjukdomar. Fetma blir allt allmänare och leder till många slags hälso-

och psykosociala problem samt kostnader. Å andra sidan har eftersträvandet av slankhetsidealet ökat förekomsten av ätstörningar.

De vanor man skaffar sig i unga år, också kostvanor, bibehålls i viss mån hela livet ut. Av denna anledning är det till fördel att man främjar sunda kostvanor hos barn och unga, samtidigt som man motarbetar osunda vanor. På kostvanorna inverkar utöver familjen också lärarna i daghem och skolor, både med vad de lär ut och genom att ge exempel. Undervisningen för tillfället är kvantitativt sett kanske inte tillräcklig.

Matvanorna har ändrats snabbt under de senaste åren och decennierna. Matvanorna och kosten har påverkats av att den finska matkulturen har fått ge vika för nya kökskulturer. Vanan att äta utanför hemmet har spritt sig, likaså användningen av industriellt producerade ingredienser både hemma och i storköchen. Intaget av vissa näringsämnen,

såsom fibrer, spårämnen och vitaminer, kan vara otillräckligt till följd av olika slags ensidiga dieter. De olika kostgrupperna kan också vara i obalans. Problem uppstår på grund av vegetarianism, specialdieter, näringsallergier och ensidig kost, när den s.k. hjälplösa generationen och gamla människor är s.g.s.

helt hänvisade till färdiglagad mat. Det har också visat sig att skolelever äter mindre i skolorna. Ändå finns det inga exakta uppgifter om i vilken mån eleverna ersätter den uteblivna skolmaten och i så fall med vad.

6.1.2 MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

En av målsättningarna är att försöka utveckla barnens matvanor och att öka kunskapen om kostens betydelse särskilt bland barn, unga och deras lärare. För att målet skall nås måste vi ta fram nya uppgifter. Av den anledningen är ett av målen under programperiodens första hälft att man genom undersökningar utreder skolbarnens och dagisbarnens matvanor och kost.

Efter inventeringen är det dags att sälla fram de lämpligaste metoderna för information och fostran med tanke på främjandet av sunda matvanor. I främjandet spelar lärarna och daghemspersonalen en viktig roll i samråd med stadens näringsspecialister i olika sektorer.

LIVSMEDEL, NÄRING OCH HÄLSA: ÅTGÄRDER 1999 - 2002

1.

Utredning av kosten och matvanorna bland daghemsbarn och skolelever i Helsingfors

En utredning utförs om de år 1998 publicerade undersökningarna om daghemsbarnens matvanor räcker som underlag för åtgärder eller tilläggsundersökningar. En ny eventuell utredning kunde lämpligen koncentreras på specialfrågor, t.ex. intaget av järn och D-vitamin. Man utreder kvaliteten på skolbarnens kost och vad skolbarnen ersätter uteblivna skolmåltider. Man går in för att utreda metoder som leder till att hälsomässigt positiva vanor ökas samtidigt som dåliga kostvanor minimeras. De framtagna metoderna tillämpas också i mån av möjlighet. Likaså undersöks daghemspersonalens och lärarnas egna matvanor och attitydet med en enkät. Material om kosten ställs till lärarnas och de daghemsanställdas förfogande. Eventuella behövliga förbättringar i maten som staden serverar barnen utreds, t.ex. beträffande fiberhalten. Vid behov får man ta till korrigerande åtgärder. Åtgärdernas genomförande och effekt uppföljs genom inventeringar på nytt efter att de korrigerande åtgärderna företagits.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: hälsovårdsverket, socialverket, utbildningsverket,
Helsingfors Catering

Kostnader: 150 000 mk

Tidtabell: 1999 - 2002

6.2 SÄKERSTÄLLANDE AV EN OBRUTEN KYLKEDJA NÄR DET GÄLLER LIVSMEDEL

6.2.1 UTGÅNGSPUNKTER

Avsikten med bestämmelserna om livsmedel är att skydda konsumenterna mot hälsorisker och ekonomiska förluster. I praktiken förekommer dock både hälsorisker och förluster kontinuerligt, trots systemet med egenkontroll som företagarna bedriver. I det här systemet skall verksamhets- eller näringsidkarna själva i sin verksamhet identifiera faromomenten med tanke på livsmedelstryggheten och se till att de behärskas.

Enligt internationella bedömningskriterier får årligen omkring 50 000 personer i Helsingfors tarmbesvär på grund av livsmedel. Likaså är förlusterna i samband med att livsmedel förfärs betydande. Det här gäller framför allt livsmedel som snabbt far illa, speciellt om de inte hanteras på rätt sätt.

Med tanke på livsmedelstryggheten för konsumenter är det väsentligt att livsmedel som kan förfaras blir hanterade på ett ändamål-

senligt och stadgat sätt. De livsmedel som måste förvaras kallt skall under hela deras behandling förvaras i rätt temperatur, i en s.k. obruten kylkedja, från produktion till tillredning och vidare till parti- och detaljhandeln respektive servering, med andra ord tills produkten överläts till kunden/konsumenten.

Livsmedlen förflyttas från ett egenkontrollsystem till ett annat. I systemen kan det också förekomma transporter som är svåra att övervaka. Enligt den förnyade livsmedelslagstiftningen skall företagen med egenkontrollsystemet säkerställa att livsmedlen hanteras på stadgat sätt. Egenkontrollen är än så länge ett nytt förfarande, varför det förekommer brister i tillämpningen. Just säkerställandet av en obruten kylkedja är ett av de viktigaste delområdena inom egenkontrollen.

6.2.2 MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

Avsikten med projektet är att utreda hur kylkedjan fungerar och att säkra att de olika företagare som är med i kedjorna upprätthåller och följer med sina funktioner när deras del av kedjan pågår. Den indirekta målsättningen är att förebygga matförgiftning och förskämning av livsmedel. I första hand gäller bedömningen kedjor i Helsingfors men också kedjor utanför staden berörs, om de sträcker sig till

Helsingfors. Projektet genomförs tillsammans med intressenter som förbundit sig samarbete.

Med projektet vill man bidra till att de delaktiga blir medvetna om sitt ansvar för den egna delen i en ofta mångdelad kylkedja för livsmedel, och på så sätt ge konsumenterna det bästa möjliga skyddet mot livsmedelsrelaterade hälsorisker och ekonomiska förluster.

2.

Säkerställande av att livsmedlens kylkedja bevaras

I de företag som ingår i utredningen kommer kylkedjorna att identifieras, deras funktion säkras och hela verksamheten dokumenteras. Med hjälp av modellbeskrivningar granskar intressentgruppens medlemmar att kylförvaringen fungerar enligt planerna för egenkontroll. Intressenterna rapporterar till uppföljningsgruppen om de producerade modellerna på området i fråga och om hur egenkontrollplanerna kontrollerats. Sammandrag av intressenternas rapporter publiceras i miljöcentralens publikationsserie. Sammandragen kan användas som åskådningsexempel i rådgivningen om egenkontroll. Enheten för miljöhygien utreder inom ramen för normal övervakning av egenkontrollsystemen hur kylkedjorna fungerar och beaktar i första fasen de nya observationerna som gjorts. Resultaten av övervakningen rapporteras och behandlas i en uppföljningsgrupp.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: dagligvaruhandelns förbund, Finlands Hotell- och Restaurangförbund r.f., kötthandlarförbundet, köttcentralförbundet Lihakeskusliitto ry, Finlands Fiskhandlarförbund r.f., Finlands Bagarförbund, Valio Oy, Matcentralen, matservicen inom Social- och hälsovårdens central för förvaltningstjänster

Kostnader: tjänsteåtgärd, tryckeri- o.a. kostnader ca 9 000 mk

Tidtabell: 1999 - 2000

6.3 SEPARATINSAMLING AV BIOAVFALL I LIVSMEDELSLOKALITETER

6.3.1 UTGÅNGSPUNKTER

Avfallslagen från år 1994 kräver att avfall nyttoanvänds i en så stor utsträckning som möjligt. SAD har år 1996 utfärdat allmänna avfallshanteringsbestämmelser för huvudstadsregionen, enligt vilka bioavfall skall insamlas separat från det övriga avfallet, om den mängd som uppstår på andra ställen än i bostadsfastigheter är över 50 kg i veckan och om avfallet ifråga kan återvinnas. Separering av avfall från övrigt samhällsavfall för nyttoanvändning träder i kraft i Helsingfors stads-kärna efter hand, i takt med att transportavtalen förnyas. En följd av detta är att separatinsamlingen av bioavfall utvidgas till att gälla hela Helsingfors före utgången av år 1998. SAD har analyserat ett antal ställen där separatinsamling av bioavfall sker. Tyvärr finns det många fastigheter som är negativt inställda till att inleda separatinsamling av bioavfall. Av

analysens resultat att döma finns det ett antal fastigheter som bedömer sin produktion av bioavfall till 49 kg eller mindre i veckan för att inte behöva inleda sortering.

Centrum är tätt bebyggt, varför det kan bli problem med placeringen av ett ökat antal avfallskärl. Kärlen för bioavfall måste placeras minst 8 meter från fönster eller friskluftsintag. Med tanke på en smidig tömning av kärnen är det viktigt att de placeras så nära som möjligt i förhållande till avfallstransportens rutt och nära det ställe där avfallet uppstår, för att insamlingen inte skall möta alltför mycket motstånd och inte heller belasta affärens eller fastighetens verksamhet. Transporten av bioavfall ökar i viss mån trafiken i centrum, och det inverkar i sin tur i någon mån på luftkvaliteten.

6.3.2 MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

Målet är att se till att separat insamling av bioavfall genomförs i alla de livsmedelslokaliteter i stadskärnan där det produceras mer än 50 kg bioavfall i veckan. Likaså är avsikten att utreda hur små mängder bioavfall det med tanke på den ekologiska totalnyttan

lönar sig att samla in separat. I bedömningen beaktas härvid kostnaderna för separat-insamlingen, de trafikeffekter som insamlingen medför samt effekterna från tillverkningen av insamlingskärl.

3.

Utredning av hur separatinsamlingen av bioavfall skall anordnas i livsmedelslokaliteter

Inom stadskärnan företas en utredning av i vilken mån livsmedelslokaliteterna har berett sig på en utvidgning av sorteringsskyldigheten och hur stora mängder bioavfall de enligt egen bedömning kommer att producera. I stadskärnan bedöms med hjälp av en enkät hur stora mängder bioavfall som uppstår i livsmedelslokalerna och hur detta avfall sorteras. Samtidigt uppmärksammas placeringen av existerande sopkärl för blandat avfall och de kommande kärlen för bioavfall, samt hur dessa uppfyller gällande bestämmelser. En bedömning av nyttan och skadorna när det gäller miljöverkningarna av bioavfallsinsamlingen från livsmedelslokaliteter företas bl.a. så att det utreds huruvida transporterna och slutbehandlingen av avfallet höjer kostnaderna, likaså studeras insamlingens eventuella effekter för ökningen av stadstrafiken och därmed stadsluftens kvalitet. Vidare utreds det om sorteringen genomförts på ändamålsenligt sätt och om sorteringsfel förekommit. De fel som konstateras rättas till.

Ansvarig instans: miljöcentralen

Samarbetande instanser: SAD, avfallshanteringsbolagen, organisationerna som företräder handel samt hotell- och restaurangförbundet

Kostnader: tjänsteåtgärd

Tidtabell: 1999 - 2000

KLÄMMAR SOM ANGÅR MILJÖPROGRAM

Stadsfullmäktige godkände vid sitt möte 19.5.1999 stadens miljöpolitiks strategiska mål samt följande 17 klämmor:

- 1 Ett avtal eftersträvas mellan kommunerna på Vanda ås avrinningsområde för att få till stånd en avsevärd minskning av näringsämnesbelastningen i ån. (Bryggare)
- 2 Helsingfors har som målsättning att under miljöprogramsperioden bli den ledande staden i Östersjöregionen när det gäller att utnyttja miljöteknologi. (Bryggare)
- 3 Stadsfullmäktige förutsätter att Helsingfors fortsätter och i mån av möjlighet effektiverar sitt närområdessamarbete, bl.a. med S:t Petersburg, i syfte att minska föroreningen av Finska viken. (Minerva Krohn)
- 4 Stadsfullmäktige förutsätter att miljövänlighet också tas som kriterium i övervägningen av anskaffningar till staden. (Minerva Krohn)
- 5 Stadsfullmäktige ger stadsstyrelsen i uppgift att se till att gråbo, som anses vara den vanligaste orsaken till allergiska inflammationer och astmaattacker om sommaren, slås före pollenspridningstiden, åtminstone i stadens parkregioner och längs vägarna samt i närheten av daghem, vårdhem för äldre, sjukhus och lokaliteter som används för undervisning. (Hakalehto)
- 6 Stadsfullmäktige förutsätter att stadsstyrelsen utreder de eventuella risker som med anledning av saltningen av gatorna kan drabba marken samt de nätverk och strukturer som placerats i marken. (Aalto)
- 7 Stadsfullmäktige förutsätter att stadsstyrelsen utreder vilka åtgärder som kan företas för att användningen av havet som avstjälningsplats för snö gradvis skall minska. (Aalto)
- 8 Stadsfullmäktige kräver att stadsstyrelsen skrider till åtgärder för att få slut på avstjälningen av snö i den tunnel som leder avloppsvattnet ut i havet. (Aalto)
- 9 Stadsfullmäktige förutsätter att man i anslutning till saneringen av Tölöviken också utreder möjligheterna att sanera Djurgårdsviken och Kajsaniemiviken som en del av en totalsanering av vattendraget. (Aalto)
- 10 Stadsfullmäktige uppmanar de instanser som är delaktiga i vattenskyddssamarbetet att utöka detta samarbete, så att ett program för att förebygga spridningen av blågröna alger i Finska viken fås till stånd. (Anttila)
- 11 Stadsfullmäktige förutsätter att stadsstyrelsen ser till att skyltningen av trafiklederna till stadens hamnar samt från hamnarna till utfartslederna och de viktigare grannstäderna förbättras, så att besökare från andra kommuner lätt hittar den kortaste vägen till sina mål. (Bremer)

- 12 Stadsfullmäktige kräver att bullerbekämpningsåtgärderna, särskilt vid motorvägarna, påskyndas med de metoder som Helsingfors disponerar över. (Taina)
- 13 Stadsfullmäktige förutsätter att staden i alla sina funktioner frångår bruket av engångskärl i så stor omfattning som bara möjligt och att staden övergår till att använda s.k. riktiga kärl. (Luukkainen)
- 14 Stadsfullmäktige förutsätter att den skyddsplan, som gäller grundvattenområden som är av betydelse för vattenförsörjningen, bringas stadsfullmäktige till kännedom. (Kallio)
- 15 Stadsfullmäktige förutsätter en utredning av de ställen där cykelvägsnätet i förorterna behöver komplettering och att man påskyndar byggandet av de partier som ännu saknas. (Vuorela)
- 16 Stadsfullmäktige förutsätter att man i planeringen av den bebyggda miljön och trafikplaneringen särskilt beaktar barns, ungas och rörelsehandikappades behov. (Näre)
- 17 Stadsfullmäktige förutsätter att det företas en utredning av möjligheterna att anordna naturutflykter avsedda för invandrabarn och -unga. (Abdulla)

PERSONER SOM DELTAGIT I UPPRÄTTANDET AV DETTA UTKAST TILL MILJÖPROGRAM

Stadsstyrelsens representant i miljö- nämnden

Hannele Luukkainen

Ledamöter i miljönämnden

Olli Aalto, Lassi Halsas, Lauri Heikkinen,
Antero Koponen, Kimmo Louekari, Mar-
ja-Leena Lääveri, Veera Mustonen, Sari
Sarkomaa, Otto Tapaninen, Matias Wall-
gren, Johanna Äikäs

Bostadsproduktionsbyrån

Seppo Eurasto

Helsingfors Energi

M-L Hämäläinen, Lauri Taipale

Helsingfors Hamn

Juha Komsa, Kari Noroviita

Helsingfors Vatten

Yrjö Lundström, Esko Tiainen

Helsingfors Catering

Airi Rintamäki

Stadskansliet

Heikki Somervuo

Stadsplaneringskontoret

Matti Eronen, Juhani Kajantie, Kaisa Kari-
las, Jouni Kilpinen, Eija Kivilaakso, Ante-
ro Naskila, Anna-Maija Pajukallio

Fastighetskontoret

Maria Mannisto, Helena Vuolanto

Högholmen

Seppo Turunen

Trafikverket

Heidi Hyvärinen, Seppo Vepsäläinen

Idrottsverket

Irmeli Lind, Matti Mielonen

Undervisningsverket

Sirkka-Liisa Antman, Olli Manninen

Byggnadstillsynsverket

Kai Miller, Timo Niiranen

Byggnadsbyrån

Sari Hildén, Sari Isotalo, Mikko
Koivistoinen, Sirpa Kolu, Antti Korpiniitty,
Jorma Oikarinen, Timo Paavilainen, Kai-
ja Rantala, Hannu Tanner

Hälsovårdsverket

Irmeli Siltanen, Teddy Weber

Socialverket

Liisa Airaksinen

Helsingfors stads miljöcentral

Seppo Ahonen, Camilla v. Bonsdorff, Pertti
Forss, Kaarina Heikkonen, Teo Ilomäki,
Pauliina Jalonen, Aimo Kuhmonen, Eeva
Linkola, Katarina Leminen, Seija Malinen,
Erja Moisiola, Kaisa Mäkelä, Matti Nie-
minen, Kaisa Pajanen, Eeva Pitkänen,
Pirkko Pulkkinen, Petri Puttonen, Reetta
Pyrylä, Antti Pönkä, Rauno Tolonen, Mari
Vasara, Markku Viinikka, Ilkka Viitasalo,
Johanna Vilkuna, Kirsi Vitikka

Helsingfors universitet, sektionen för populationsekologi

Jari Niemelä

Helsingfors universitet, Växtmuseet

Arto Kurtto

Helsingfors universitet, Stenmuseet

Martti Lehtinen

Kommunförbundet

Kari Ojala

Havsforskningsinstitutet

Ari Laine

Vägverket

Anders Jansson, Elisa Sanasvuori, Ronald
Westermarck

Nylands miljöcentral

Eija Lehtonen, Heidi Åkerla

SAD

Annu Korhonen, Marjatta Malkki

Finlands miljöcentral

Ulla-Maija Liukko

Pikku-Huopalahden kiinteistöt Oy

Risto Hyvönen

Bilförbundet rf

Matti Sinervä

Helsingfors stadsdelsföreningars förbund rf, HELKA

Riitta Fabricius

Helsingfors trafiksäkerhetsförening rf

Matti Herlevi

Helsingfors naturskyddsförening

Jarmo Kalanti

Trafikförbundet

Tapio S. Linna

EXEMPEL FRÅN DEN FÖRNYADE MILJÖLAGSTIFTNING

Bilagan innehåller exempel av ändringar sedan det föregående miljöskyddsprogrammet blev klart (1994).

Lag om ändring av Regeringsformen för Finland (969/95)

II. Grundläggande fri- och rättigheter

14 a § Var och en bär ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet.

Det allmänna skall verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslutsfattandet i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Lag om ändring av lagen om kommunernas miljövårdsförvaltning (1013/96)

3 § Kommunens uppgifter

Kommunen skall inom sitt område övervaka och främja miljövården så att det genom skydd, vård och utveckling av naturen och annan miljö blir möjligt att trygga en hälsosam, trivsamt och stimulerande samt naturekonomiskt hållbar livsmiljö för kommunens invånare.

10 § Samarbetsskyldighet

I ärenden som gäller miljövården skall de kommunala myndigheterna samarbeta sinsemellan. Om ett ärende som behandlas av en kommunal myndighet är av väsentlig betydelse för miljövården, skall den kommunala miljövårdsmyndigheten beredas tillfälle att bli hörd i ärendet.

11 § Rätt till information

Den kommunala miljövårdsmyndigheten har rätt att av kommunala och statliga myndigheter få de sakuppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess åligganden, om inte annat följer av stadgandena om tystnadsplikt.

Hälsoskyddslag (763/94)

1 § Lagens syfte

Syftet med denna lag är att upprätthålla och främja befolkningens och individens hälsa samt att förebygga, minska och undanröja sådana i livsmiljön förekommande faktorer som kan orsaka sanitär olägenhet (hälsoskydd). Med sanitär olägenhet avses i denna lag en sjukdom som kan konstateras hos människan, en annan hälsostörning eller förekomsten av en sådan faktor eller omständighet, som kan minska sundheten i befolkningens eller individens livsmiljö.

2 § Allmänna principer

En verksamhet som påverkar livsmiljön skall planeras och ordnas så att befolkningens och individens hälsa upprätthålls och främjas. Verksamhet som påverkar livsmiljön skall utövas så att uppkomsten av sanitära olägenheter så långt som möjligt förhindras

6 § Kommunens uppgifter inom hälsoskyddet

Kommunen skall inom sitt område, så som stadgas nedan, främja och övervaka hälsoskyddet så att en hälsosam livsmiljö tryggas för invånarna. Kommunen skall informera om hälsoskyddet samt ordna handledning och rådgivning om hälsoskydd.

Lag om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (468/94)

1 § Syfte

Syftet med denna lag är att främja bedömningen och ett enhetligt beaktande av miljökonsekvenser vid planering och beslutsfattande och samtidigt öka medborgarnas tillgång till information och deras möjligheter till medbestämmande.

2 § Definitioner

I denna lag avses med

1) miljökonsekvenser de direkta och indirekta verkningar som ett projekt eller en verksamhet medför i Finland och utanför finskt territorium för

a) människors hälsa, levnadsförhållanden och trivsel,

b) marken, vattnet, luften, klimatet, växtligheten och organismer och för växelverkan mellan dessa samt för naturens mångfald,

c) samhällsstrukturen, byggnader, landskapet, stadsbilden och kulturarvet samt för

d) utnyttjandet av naturresurserna,

Lag om ändring av byggnadslagen (469/94)

3 § När en plan uppgörs skall de miljömässiga, samhällsekonomiska, sociala, kulturella och andra konsekvenserna av planen utredas i nödvändig omfattning. I planen kan intas bestämmelser som är nödvändiga för att hindra eller begränsa miljökonsekvenser som medför skador eller störningar.

När ett förslag till plan bereds kan i planen medtas en särskild utredning över miljökonsekvenserna, om den planerade markanvändningen sannolikt har betydande miljökonsekvenser.

Lag om ändring av byggnadslagen (1062/95)

1 § Byggnader och andra byggnadsverk skall så som deras användningsändamål förutsätter uppfylla de grundläggande

kraven på bärförmåga, stadga och beständighet i konstruktionerna, brandskydd, hygien, hälsa och miljö, säkerhet vid användning, bullerskydd samt energihushållning och värmeisolering (väsentliga krav).

Lag om ändring av vattenlagen (553/94)

2 kap. Allmänna stadganden om byggande i vattendrag

5 § Tillstånd till byggande får inte meddelas, om byggandet äventyrar det allmänna hälsotillståndet eller orsakar avsevärda skadliga förändringar i omgivningens naturförhållanden eller i vattennaturen och dess funktion eller i hög grad försämrar bosättnings- eller näringsförhållandena på orten.

Lag om ändring av vattenlagen (1105/96)

1 kap. Allmänna bestämmelser

15 a § Åtgärder som äventyrar att flador och glon på högst tio hektar, eller gölar och sjöar på högst en hektar någon annanstans än i Lapplands län bevaras i naturtillstånd är förbjudna...

Vattendomstolen kan i enskilda fall på ansökan medge undantag från förbudet i 1 mom., om målen för skyddet av de vattendrag som avses i momentet inte avsevärt äventyras. Om ett projekt för vilket tillstånd enligt denna lag har sökts har sådana följder som avses i 1 mom., skall frågan om beviljande av undantag undersökas på tjänstens vägnar i samband med tillståndsärendet. Om undantag gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som stadgas om vattendomstolens tillstånd.

17 a § Om en bädd som avses i 17 § och som finns någon annanstans än i Lapplands län befinner sig i naturtillstånd, får den inte ändras så att detta äventyrar att bädden bevaras i naturtillstånd. Detsamma gäller i hela landet för källor i naturtillstånd.

Lag om ändring av luftvårdslagen (1711/95)

2 § Med förorening av luften avses i denna lag sådan förändring av utomhusluftens sammansättning eller av dess egenskaper som beror av människans verksamhet och som antingen direkt eller indirekt medför fara eller men för m hälsan eller för den levande naturens funktioner, skadlig förändring av annan omgivning, ekonomisk skada eller allmän minskning av trivseln eller annan därmed jämförbar kränkning av allmänt eller enskilt intresse. Med verksamhet som medför risk för förorening av luften avses användning av en byggnad, en anläggning eller ett område eller ordnande av annan verksamhet så att detta kan förorsaka förorening av luften.

2 a § Med bästa tillgängliga teknik avses i denna lag möjligast effektiva och avancerade tekniskt och ekonomiskt användbara produktions- och reningsmetoder jämte styr- och kontrollsystem samt andra funktionssätt vilka gör det möjligt att förebygga utsläpp av verksamhet som orsakar risk för miljöförorening eller vilka på det mest effektiva sättet minskar dem. Tekniskt och ekonomiskt användbar teknik måste vara allmänt tillgänglig och inom ifrågavarande verksamhetsområde kunna användas till kostnader som är skäliga med tanke på förebyggandet av den miljöförorening som verksamheten orsakar.

4 § Kommunen skall inom sitt område främja luftvården och i detta syfte sköta organisationen av den kontroll av luftkvaliteten som de lokala förhållandena förutsätter samt övervaka att denna lag och

de stadganden och bestämmelser som utfärdats med stöd av den iakttas i kommunen.

8 § Myndigheterna skall när de utför sina uppgifter i mån av möjlighet beakta luftvården och i detta syfte hålla kontakt med miljöministeriet, den regionala miljöcentralen och de kommunala myndigheter som har hand om luftvårdsuppgifterna.

Lag om ändring av marktäktslagen (463/97)

1 a § Lagens syfte

Syftet med denna lag är att täktverksamhet ordnas på ett sätt som stöder en hållbar utveckling av miljön.

Naturvårdslag (1096/96)

1 § Lagens syfte

Syftet med denna lag är att

- 1) bevara naturens mångfald,*
- 2) vårda naturens skönhet och landskapets värde,*
- 3) stöda hållbart nyttjande av naturtillgångarna och av naturmiljön,*
- 4) öka kännedomen om och intresset för naturen, samt*
- 5) främja naturforskningen.*

Skogslag (1093)96)

1 § Lagens syfte

Syftet med denna lag är att främja en i ekonomiskt, ekologiskt och socialt hänseende hållbar skötsel och användning av skogarna så att skogarna uthålligt ger en god avkastning samtidigt som deras biologiska mångfald bevaras.